

CANCELARIA DE STAT A REPUBLICII MOLDOVA

Nr. 1506-502

Chișinău

«23» 09 2016

Biroul permanent al Parlamentului

În temeiul art. 73 din Constituția Republicii Moldova, se prezintă Parlamentului spre examinare proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1069 din 21 septembrie 2016.

Responsabil de prezentarea în Parlament a proiectului de lege – Ministerul Justiției.

Anexă: 1. Hotărârea Guvernului nr. 1069 din 21 septembrie 2016 (*limba română și rusă*) – 2 file;

2. Proiectul de lege prenotat (*limba română și rusă*) – 28 file;

3. Nota informativă la proiect (*limba română*) – 29 file;

4. Raportul de expertiză anticorupție – 7 file.

Secretar general al Guvernului

Lilia PALII

Ex. Ungurean I
Tel. 25-03-34

Casa Guvernului,
MD-2033, Chișinău,
Republica Moldova

Telefon:
+ 373-22-250104

Fax:
+ 373-22-242696

Parlamentul Republicii Moldova

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÎRE nr. 1069
din 21 septembrie 2016
Chișinău

**Privind aprobarea proiectului de lege pentru modificarea
și completarea unor acte legislative**

Guvernul HOTĂRĂȘTE:

Se aprobă și se prezintă Parlamentului spre examinare proiectul de lege
pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

Prim-ministru

Contrasemnează:

Ministrul justiției

PAVEL FILIP

Vladimir Cebotari

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

LEGE

pentru modificarea și completarea unor acte legislative

Parlamentul adoptă următoarea lege organică.

Articolul I. – Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 72-74, art. 195), cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

1. Articolul 34:

la alineatul (2), litera a) se abrogă;

la alineatul (3), litera a) se abrogă;

alineatul (5) se completează cu litera b¹) cu următorul cuprins:

„b²) pentru infracțiunile pentru care condamnarea a fost cu amânarea executării pedepsei și dacă acestea nu au fost anulate și persoana nu a fost trimisă să execute pedeapsa în închisoare”.

2. La articolul 55:

alineatul (2) va avea următorul cuprins:

„(2) Persoanelor liberate de răspundere penală în conformitate cu alin.(1) li se aplică următoarele sancțiuni contravenționale:

a) amendă în mărime de pînă la 150 unități convenționale;

a¹) privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an;

a²) privarea de dreptul de a deține anumite funcții pe un termen de la 3 luni la un an;

a³) privarea de dreptul special de a conduce vehicule pe un termen de la 6 luni la 3 ani;

a⁴) privarea de dreptul special de a deține armă și de portarmă pe un termen de la 3 luni la un an;

a⁵) muncă neremunerată în folosul comunității pe o durată de la 10 la 60 ore;

b) arest contravențional de pînă la 30 de zile.”;

se completează cu alineatul (3) cu următorul cuprins:

„(3) Privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, privarea de dreptul de a deține anumite funcții, privarea de dreptul special, pot fi aplicate și ca sancțiuni complementare.”

3. La articolul 61 alineatul (2), după cuvintele „corectarea” se introduc cuvintele „și resocializarea”.

4. La articolul 62 alineatul (3), după cuvintele „obligăție pentru perioada” se introduc cuvintele „de probațiune sau, după caz,”.

5. Articolul 67:

se completează cu alineatele 2¹ și 2² cu următorul cuprins:

„(2¹) După pronunțarea hotărârii judecătorești, președintele ședinței de judecată explică esența pedepsei muncii neremunerate în folosul comunității, fapt care se consemnează în procesul-verbal al ședinței de judecată.

(2²) Persoana condamnată la muncă neremunerată în folosul comunității semnează în instanța de judecată un angajament prin care se obligă să se prezinte, în termen de 5 zile de la momentul rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, la organul de probațiune în a cărui rază teritorială își are domiciliul sau, după caz, la comandantul unității militare.”;

la alineatul (3), cifra „2” se înlocuiește cu cifra „4”, iar cifra „6” se înlocuiește cu cifra „3”;

alineatul (4) va avea următorul cuprins:

„(4) Munca neremunerată în folosul comunității nu poate fi aplicată militarilor prin contract și persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani.”

6. Articolul 70:

se completează cu alineatul 3¹ cu următorul cuprins:

„(3¹) La aplicarea pedepsei persoanelor tinere, care au săvârșit infracțiune la vârsta de la 18 până la 21 ani, maximul pedepsei se reduce cu o treime. În cazul în care instanța, ținând cont de personalitatea infractorului, ajunge la concluzia că doar prin aplicarea pedepsei în limitele generale se va atinge scopul pedepsei penale, aceasta poate dispune o pedeapsă în limitele prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită. Necesitatea aplicării pedepsei în limitele generale urmează a fi argumentată de către instanța de judecată.”;

la alineatul (4), după textul „25 de ani pentru adulți” se introduce textul cuvintele „, 20 de ani pentru tineri”, iar după textul „30 de ani pentru adulți” se introduce textul „25 de ani pentru tineri”.

7. La articolul 72 alineatul (4), textul „, precum și pentru persoanele care au săvârșit infracțiuni ce constituie recidivă” se exclude.

8. La articolul 75, alineatul (2) se completează la început cu următorul text: „În cazul alternativelor de pedeapsă prevăzute pentru infracțiunea săvârșită, pedeapsa cu închisoare are un caracter excepțional și se aplică atunci când gravitatea infracțiunii și personalitatea infractorului fac necesară aplicarea pedepsei cu închisoarea, iar o altă pedeapsă este insuficientă și nu și-ar atinge scopul.”, iar în final se completează cu următorul text: „Caracterul excepțional la aplicarea închisorii urmează a fi argumentat de către instanța de judecată.”

9. La articolul 76 alineatul (1) litera b), după cuvintele „un minor” se introduc cuvintele „sau persoane tinere”.

10. Articolul 79:

alineatul (1) se completează în final cu următorul text: „Săvârșirea infracțiunii de către persoanele tinere poate fi apreciată de către instanța de judecată ca circumstanță excepțională.”;

se completează cu alineatele (1¹) și (1²) cu următorul cuprins:

„(1¹) Se consideră circumstanțe excepționale următoarele situații:

a) inculpatul a făcut autodenunț, a recunoscut vinovăția și regretă sincer cele comise, precum și a contribuit activ la descoperirea faptei infracționale;

b) instanța de judecată constată circumstanțe atenuante, daunele cauzate de infracțiune, dacă asemenea daune au existat, sînt, cel puțin parțial, reparate și inculpatul are la întreținere persoane grav bolnave cu dizabilități, dacă nu are cine îngriji de ele, are la întreținere copii care pot rămîne fără îngrijire dacă inculpatul va fi condamnat la închisoare, dacă fapta a fost comisă cu depășirea limitelor legitimei apărări sau a condițiilor de extremă necesitate, instanța de judecată poate considera drept circumstanțe atenuante și alte circumstanțe conform alin. (1).

(1²) Instanța de judecată poate constata și alte circumstanțe excepționale care rezultă din prevederile alin. (1).”

11. La articolul 80, textul „se reduce cu o treime din pedeapsa maximă prevăzută pentru această infracțiune” se înlocuiește cu textul „i se reduce cu o treime din limitele de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu închisoare, cu muncă neremunerată în folosul comunității și cu o pătrime din limitele de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu amendă. Dacă pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață, se aplică pedeapsa cu închisoare pentru un termen de 30 de ani”.

12. Articolul 82:

la alineatul (1), cuvîntul „recidivă,” se exclude;

alineatul (2) va avea următorul cuprins:

„(2) Mărirea pedepsei pentru recidiva periculoasă și deosebit de periculoasă nu poate fi mai mică de o treime din maximumul pedepsei prevăzute la articolul corespunzător din partea specială a prezentului cod. În cazul în care sînt stabilite numai circumstanțe atenuante, instanța poate stabili pedeapsa în limitele prevăzute pentru infracțiune în partea specială.”

13. La articolul 84 alineatul (1), după textul „care nu au atins vîrsta de 18 ani” se introduce textul „și a persoanelor tinere care nu au mai fost condamnate”.

14. La articolul 85 alineatul (1), după textul „de 18 ani” se introduce textul „și a persoanelor tinere care nu au mai fost condamnate”.

15. La articolul 87 alineatul (1), cifra „2” se înlocuiește cu cifra „4”.

16. La articolul 88 alineatul (3), cifra „2” se înlocuiește cu cifra „4”.

17. La articolul 89 alineatul (2) litera g), cuvintele „femei care au copii” se înlocuiesc cu cuvintele „persoane care au copii”.

18. Articolul 90:

la alineatul (1), textul „prin comportare exemplară și muncă cinstită” se înlocuiește cu textul „prin respectarea condițiilor probațiunii sau, după caz, a termenului de probă”;

la alineatul (4), cuvintele „, precum și în cazul recidivei” se exclud;

la alineatul (6), litera h) se completează în final cu textul „, nu mai mult de 12 luni”;

la alineatele (7) și (8), cuvintele „la propunerea” se înlocuiesc cu cuvintele „la demersul”;

se completează cu alineatul (8¹) cu următorul cuprins:

„(8¹) În cazul în care persoana condamnată cu suspendare condiționată a executării pedepsei are stabilită și pedeapsă complementară, prevederile alin.(8) nu se aplică pînă la executarea integrală a pedepsei complementare.”;

la alineatul (9) cuvintele „sau ordinea publică, fiind supus răspunderii administrative” se exclud, după cuvintele „sau, pînă la expirarea” se introduc cuvintele „perioadei de probațiune sau, după caz,” iar după cuvintele „a executa” se introduce textul „deplin sau parțial, dar nu mai puțin de 1/3 din pedeapsa stabilită prin sentință”.

19. Codul se completează cu articolul 90¹ cu următorul cuprins:

„**Articolul 90¹.** Condamnarea cu suspendarea parțială a pedepsei cu închisoarea

(1) În cazul în care, instanța de judecată, ținînd cont de circumstanțele cauzei și de persoana celui vinovat, ajunge la concluzia că nu este rațional ca acesta să execute întreaga pedeapsă cu închisoarea în penitenciar, poate dispune suspendarea parțială a executării pedepsei aplicate vinovatului, indicînd în hotărîre perioada de executare a pedepsei în închisoare și perioada de probațiune sau, după caz, termenul de probă, precum și motivele condamnării cu suspendare parțială a executării pedepsei. Prima parte a pedepsei se execută în penitenciar, iar restul pedepsei se suspendă.

(2) În cazul infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave, partea de pedeapsă ce trebuie executată în penitenciar poate fi coborîtă pînă la minimul prevăzut de prezentul cod.

(3) În cazul infracțiunilor grave, partea de pedeapsă ce trebuie executată în penitenciar nu trebuie să fie mai mică decît jumătate din pedeapsa stabilită de instanța de judecată.

(4) Prezentul articol nu se aplică în cazul infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave și al art. 165, art. 166¹ alin. (2)-(4), art. 171-175¹, 201¹, 206, 208, 208¹ și 208².

(5) La liberarea persoanei pentru executarea părții de pedeapsă suspendată condiționat pot fi aplicate obligațiile prevăzute de art. 90 alin. (6).

(6) În cazul în care cel condamnat cu suspendarea parțială a pedepsei cu închisoarea săvârșește în perioada de probațiune sau, după caz, termenul de probă o nouă infracțiune intenționată sau încalcă în mod sistematic obligațiile stabilite, instanța de judecată îi stabilește o pedeapsă în condițiile art. 85, dacă, după caz, nu sînt aplicabile prevederile alin. (7) din prezentul articol.

(7) În cazul în care cel condamnat cu suspendarea parțială a pedepsei cu închisoarea săvârșește în perioada de probațiune sau, după caz, termenul de probă o infracțiune din imprudență sau o infracțiune intenționată ușoară sau mai puțin gravă, problema anulării sau menținerii condamnării cu suspendarea parțială a pedepsei cu închisoarea se soluționează de către instanța de judecată, la demersul organului care exercită supravegherea asupra comportamentului celor condamnați cu suspendarea executării pedepsei.”

20. Articolul 91:

alineatul (1) va avea următorul cuprins:

„(1) Persoanei care execută pedeapsa cu închisoare i se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, dacă a realizat programul individual de executare a pedepsei, a reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care a fost condamnată, cu excepția cazului cînd dovedește că nu a avut nicio posibilitate să le îndeplinească, și dacă se constată că corectarea ei este posibilă fără executarea deplină a pedepsei. Persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, și de pedeapsa complementară.”;

la alineatul (3), textul „în baza demersului procurorului, care exercită supravegherea organului sau instituției care pune în executare pedeapsa” se exclude;

la alineatul (4):

cifra „18” se înlocuiește cu cifra „21”,

la litera a), după cuvîntul „jumătate” se introduce textul sintagma „, dar nu mai puțin de 90 zile de închisoare,”;

la litera b), după cuvintele „unei infracțiuni grave” se introduce textul „, infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave, precum și din pedeapsa aplicată persoanei anterior liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen, dacă liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen a fost anulată în condițiile alineatului (8)”;

litera c) se abrogă;

la alineatul (6), după cuvîntul „minorilor” se introduce textul „persoanelor tinere și persoanelor care au împlinit vîrsta de 60 de ani”;

alineatele (6¹) și (6²) se abrogă;

la alineatul (7), cuvintele „organele competente” se înlocuiesc cu cuvintele „organele de probațiune”;

la alineatul (8) litera a), textul „încalcă ordinea publică, pentru care fapt i-a fost aplicată o sancțiune contravențională, sau” se exclude.

21. Articolul 92:

după cuvintele „mai puțin grave” se introduc cuvintele „și grave”;

alineatele (1¹) și (1²) se abrogă;

alineatul (2) se completează în final cu cuvintele „și jumătate din pedeapsă pentru o infracțiune gravă”;

se completează cu alineatul (4) cu următorul cuprins:

„(4) La înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, instanța de judecată îl poate obliga pe condamnat să îndeplinească obligațiile prevăzute la art. 90 alin. (6) în termenul de pedeapsă, la care a fost condamnat, rămas neexecutat.”

22. La articolul 95, alineatul (4) se completează în final cu următorul text:

„Schimbarea liberării condiționate a persoanelor menționate la alin. (1) și (2) cu executarea pedepsei în penitenciar se efectuează la demersul reprezentantului organului care pune în executare sentința, în baza unui control, efectuat cel puțin o dată la 12 luni.”

23. Articolul 96:

în titlu, cuvintele „femei care au” se înlocuiesc cu cuvintele „persoane care au”;

la alineatul (1), cuvintele „celor care au” se înlocuiesc cu cuvintele „persoanelor care au”, iar cuvintele „împotriva persoanei” se înlocuiesc cu textul „infracțiunile prevăzute în capitolele I, II, III, VII, VIII, XIII, XVII”;

se completează cu alineatul (1¹) cu următorul cuprins:

„(1¹) La amânarea executării pedepsei în condițiile alin. (1), instanța de judecată poate obliga persoana condamnată să îndeplinească obligațiile prevăzute la art. 90 alin. (6).”;

la alineatele (2) și (4) cuvântul „condamnata” se înlocuiește cu cuvintele „persoana condamnată”;

la alineatul (3), după cuvintele „instanța de judecată” se introduc cuvintele „la demersul organului de probațiune”, iar cuvântul „condamnata” se înlocuiește cu cuvintele „persoana condamnată”.

24. Se completează cu articolul 133² cu următorul cuprins:

„**Articolul 133². Persoane tinere**

Persoane tinere sînt considerate persoanele care au atins vîrsta de 18 ani, dar nu au atins vîrsta de 21 de ani”.

Articolul II. – Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova,

2013, nr. 248-251, art. 699), cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

1. La articolul 176, alineatul (2) va avea următorul cuprins:

„(2) Arestarea preventivă se aplică bănuțului, învinuțului, inculpatului doar dacă instanța de judecată motivează că aplicarea altor măsuri preventive nu ar asigura buna desfășurare a procesului penal.”

2. Articolul 364¹ se abrogă.

3. Articolul 385:

alineatul (4) va avea următorul cuprins:

„(4) Dacă, în cursul urmăririi penale sau judecării cauzei, s-au constatat încălcări care au afectat grav drepturile inculpatului ce derivă din calitatea procesuală a inculpatului, instanța examinează posibilitatea reducerii pedepsei inculpatului drept compensare pentru aceste încălcări.”;

se completează cu alineatele (5) și (6) cu următorul cuprins:

„(5) În cazul constatării încălcării drepturilor privind condițiile de detenție, garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, reducerea pedepsei se va calcula în felul următor: două zile de închisoare pentru o zi de arest preventiv”.

(6) Condamnatul care s-a aflat în arest preventiv, în condițiile specificate la alin. (5), nu mai puțin de 3 luni, pînă la numirea cauzei spre judecare, la stabilirea în calitate de pedeapsă principală a muncii neremunerate, a amenzii sau a privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate este liberat de executarea acesteia de către instanța de judecată.”

4. La articolul 464¹, alineatul (4) va avea următorul cuprins:

„(4) Cererea de revizuire se face în termen de un an de la data la care hotărîrea Curții Europene a Drepturilor Omului a devenit definitivă.”

5. Articolul 469 alineatul (1):

la punctul 4), cuvintele „și femeile care au copii” se înlocuiesc cu cuvintele „și persoanele care au copii”;

se completează cu punctul 17¹) cu următorul cuprins:

„17¹) constatarea condițiilor de detenție a condamnaților”.

6. La articolul 470 alineatul (1), după cifrele „6)–16)” se introduce cifra „, 17¹)”.

7. Articolul 471:

la alineatul (3), cuvîntul „doar” se exclude, iar în final se completează cu următorul text: „Chestiunile legate de condițiile de detenție prevăzute la art. 469 alin. (1) pct. 6), 17¹), 18), precum și alte cazuri în care instanța de judecată

consideră necesară participarea condamnatului ce execută pedeapsa închisorii, se examinează de instanță, de regulă, în sediul penitenciarului respectiv.”;

alineatul (7) va avea următorul cuprins:

„(7) Participarea reprezentantului organului care pune în executare pedeapsa la soluționarea chestiunilor prevăzute la art. 469 alin. (1) este obligatorie, cu excepția chestiunilor prevăzute la art. 469 alin. (1) pct. 5), 11), 12), 14), 15), 17), la soluționarea cărora este obligatorie participarea procurorului.”;

la alineatul (8), după cuvintele „opinia procurorului” se introduc cuvintele „sau, după caz, al reprezentantului organului care pune în executare pedeapsa”.

8. Articolul 473:

titlul se completează în final cu cuvintele „fără privare de libertate”;

la alineatele (1) și (2), după cuvintele „hotărîrea judecătorească de condamnare” se introduc cuvintele „fără privare de libertate”.

9. Se completează cu articolele 473¹-473⁴ cu următorul cuprins:

„**Articolul 473¹.** Plîngerile împotriva actelor organului care pune în executare hotărîrea judecătorească de condamnare privativă de libertate

(1) Împotriva actelor organului care pune în executare hotărîrea judecătorească de condamnare privativă de libertate (închisoare, detențiune pe viață), condamnatul, precum și alte persoane ale căror drepturi și interese legitime au fost încălcate de aceste organe pot declara plîngere judecătorului de instrucție din instanța în raza teritorială a căreia se află organul respectiv.

(2) Soluționarea plîngerii împotriva actelor organului care pune în executare hotărîrea judecătorească de condamnare privativă de libertate are loc conform prevederilor art. 471. Încheierea privind soluționarea plîngerii poate fi contestată în conformitate cu prevederile art. 472.

Articolul 473². Plîngerea împotriva administrației instituției de detenție referitor la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau prevenitului

(1) Plîngerea împotriva administrației instituției de detenție referitor la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, încalcă drepturile asigurate de art. 3 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale ale condamnatului sau prevenitului, poate fi înaintată de către condamnat sau prevenit personal sau prin intermediul unui avocat la instanța în raza căreia se află instituția de detenție acțiunile sau inacțiunile căreia se contestă.

(2) Plîngerea pe condițiile de detenție menționate la alin. (1) trebuie să conțină descrierea detaliată a condițiilor materiale care încalcă grav drepturile condamnatului sau prevenitului cu solicitarea de a obliga administrația instituției de detenție să înlăture condițiile materiale contestate. La plîngere pot fi anexate explicațiile altor condamnați sau preveniți, copiile plîngerilor anterioare adresate administrației instituției de detenție sau autorităților de supraveghere și

răspunsurile lor și alte probe relevante. Concomitent cu depunerea plîngerii, o copie a acesteia cu anexele respective se expediază organului care pune în executare sentința sau încheierea.

(3) Condamnații care au fost deținuți cel puțin 10 zile în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, drepturi care reies din obligația statului de a asigura condițiile de detenție, pot solicita, cu titlul de despăgubiri, reducerea pedepsei.

(4) În cazul în care pedeapsa rămasă de executat nu permite deducerea integrală a reducerii pedepsei sau perioada încălcării este mai mică de 10 zile, condamnatul în privința perioadei rămase poate solicita despăgubire în valoare bănească.

(5) Plîngerea se depune pe parcursul detenției dar nu mai târziu de 4 luni de la eliberarea acestuia din locul de detenție.

Articolul 473³. Examinarea plîngerii referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau prevenitului și sarcina probației

(1) Plîngerea referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau prevenitului se examinează de către judecătorul de instrucție, de regulă, în incinta instituției de detenție cu participarea condamnatului sau a prevenitului și, după caz, a avocatului acestuia și a reprezentantului administrației penitenciare.

(2) Sarcina probației lipsei încălcării condițiilor de detenție invocate de condamnat sau prevenit și a lipsei suportării unui prejudiciu moral îi revine reprezentantului administrației instituției penitenciare.

(3) Pentru examinarea plîngerii, reprezentantul administrației instituției de detenție prezintă instanței de judecată în scris, în termen de 10 zile, un raport în care răspunde la toate pretențiile invocate de condamnat sau prevenit în plîngere, cu menționarea măsurilor întreprinse pentru înlăturarea condițiilor de detenție contestate, dacă asemenea măsuri au fost întreprinse. Copia raportului și a materialelor anexate la el i se înmînează condamnatului sau, după caz, prevenitului care a depus plîngerea de către reprezentantul administrației instituției penitenciare.

(4) Termenul maxim de examinare a plîngerii este de 1 lună.

Articolul 473⁴. Soluția instanței de judecată

(1) La evaluarea condițiilor de detenție instanța de judecată dă apreciere atît probelor prezentate de părți, cît și rapoartelor instituțiilor naționale și internaționale în domeniu.

(2) La evaluarea condițiilor de detenție instanța de judecată ține cont de efectele cumulative ale condițiilor generale raportate la caracteristicile individuale respective ale condamnatului sau prevenitului, precum și de perioada în care condamnatul sau prevenitul a fost deținut în condițiile contestate.

(3) În urma constatării faptului că condamnatul sau prevenitul a fost deținut în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, instanța de judecată obligă

administrația instituției de detenție să înlăture condițiile precare de detenție, stabilindu-i un termen concret, care nu va depăși 15 zile, după expirarea căruia instituția de detenție informează instanța despre executarea încheierii.

(4) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art. 473² alin. (3), instanța dispune reducerea pedepsei condamnatului, calculându-se de la 1 la 3 zile de reduceri pentru 10 (zece) zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ.

(5) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art. 473² alin. (3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei în condițiile alin. (4), iar în privința perioadei rămase dispune, cu titlul de despăgubire, încasarea în favoarea condamnatului a sumei de 2 unități convenționale pentru fiecare zi în care condamnatul a suferit încălcarea, precum și costurile și cheltuielile aferente.

(6) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art. 473² alin. (3), preveniții sînt despăgubiți în conformitate cu art. 385 alin. (5) și (6) sau, după caz, aceștia pot înainta o acțiune civilă.

(7) Reducerea pedepsei sau, după caz, încasarea despăgubirii în valoare bănească prevăzute la alin. (4) și (5) se efectuează indiferent de prezența sau lipsa vinovăției organului care pune în executare sentința sau încheierea ori a persoanelor publice din aceste organe.

(8) Dacă nu se constată încălcările prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în cadrul executării pedepsei sau a detenției preventive, instanța de judecată dispune respingerea plîngerii.

(9) Încheierea adoptată în condițiile prezentului articol poate fi atacată de părți cu recurs la curtea de apel în termen de 10 zile de la data pronunțării, prin intermediul instanței de fond.

(10) În cazul în care cererea a fost admisă și părțile declară că nu vor ataca cu recurs, încheierea se expediază în termen de 3 zile pentru a fi executată. Refuzul de a ataca cu recurs se face printr-o solicitare înaintată instanței de judecată.”

10. La articolul 504 alineatul (2), textul cuvintele „infracțiunilor ușoare, mai puțin grave și grave” se înlocuiește cu textul „tuturor infracțiunilor din partea specială a Codului penal, cu excepția infracțiunilor prevăzute la art. 135 și 135¹ din Codul penal”.

11. La articolul 509 alineatul (4), textul „limita maximă a celei mai aspre pedepse prevăzute de legea penală pentru infracțiunea respectivă, reduse cu o treime,” se înlocuiește cu textul „limitele de pedeapsă prevăzute de legea penală pentru infracțiunea respectivă, reduse în condițiile art. 80 din Codul penal,”.

Articolul III. – Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24 decembrie 2004 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010,

nr. 214-220, art. 704), cu modificările ulterioare, se completează după cum urmează:

1. La articolul 173 alineatul (1), cuvintele „femeilor care au copii” se înlocuiesc cu cuvintele „persoanelor care au copii”.

2. Articolul 177 se abrogă.

3. La articolul 199 alineatele (3) și (9), textul „art. 473” se înlocuiește cu textul „art. 473¹ și 473²”.

4. La articolul 220 alineatul (4), textul „art. 473” se înlocuiește cu textul „art. 473¹”.

5. Articolul 243 se completează cu alineatul (3) cu următorul cuprins:

„(3) În cazul constatării de către administrația instituției penitenciare a încălcării dreptului garantat de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, șeful instituției penitenciare aplică, în calitate de măsură compensatorie, una dintre măsurile prevăzute la alin. (1).”

6. La articolul 248¹ alineatul (2), textul „art. 473” se înlocuiește cu textul „art. 473¹”.

7. La articolul 259 alineatele (1), (2), (3), (4) și (5), cuvintele „condamnatei/condamnata”, la orice caz gramatical, se înlocuiesc cu cuvintele „persoanei condamnate”, la cazul gramatical corespunzător.

8. La articolul 260, după textul „în condițiile art. 90” se introduce textul „și 90¹”.

9. Codul se completează cu articolul 261¹ cu următorul cuprins:

„**Articolul 261¹.** Supravegherea persoanei în perioada pentru care a fost suspendată parțial executarea pedepsei

(1) Instanța care a judecat cauza în fond trimite hotărîrea privind suspendarea parțială a executării pedepsei organului de probațiune în a cărei rază teritorială se află domiciliul condamnatului.

(2) Condamnatul cu privire la care a fost suspendată parțial executarea pedepsei semnează în instanța de judecată obligația de a se prezenta, în termen de 5 zile după executarea pedepsei cu închisoarea, la organul de probațiune.

(3) Organul de probațiune, în termen de 5 zile, comunică instanței de judecată despre luarea la evidență a condamnatului.

(4) Organul de probațiune întreprinde acțiuni de supraveghere și probațiune a condamnatului, inclusiv de respectare a restricțiilor stabilite de instanță, pe perioada pentru care a fost suspendată parțial executarea pedepsei și, în cazul survenirii condițiilor prevăzute în art. 90¹ alin. (6) și (7) din Codul penal,

înaintează instanței de judecată demersul respectiv. Demersul se depune la instanța de judecată din raza teritorială unde își desfășoară activitatea organul de probațiune. Hotărîrea definitivă a instanței de judecată, în termen de 5 zile, se trimite instanței care a judecat cauza în fond pentru a fi anexată la dosar.

(5) Condamnatul poate părăsi, pe un termen mai mare de 5 zile, sau schimba domiciliul și/sau reședința comunicînd în prealabil în scris organului care exercită controlul asupra comportamentului lui.

(6) La expirarea perioadei de probațiune stabilite, organul de probațiune, în termen de 5 zile, comunică instanței care a judecat cauza în fond despre încetarea acțiunilor de supraveghere.”

10. Articolul 268 se completează cu alineatele (1¹) și (1²) cu următorul cuprins:

„(1¹) Instituția penitenciară din care a fost liberat condiționat deținutul expediază organului de probațiune copia sentinței pentru care a ispășit pedeapsa închisorii.

(1²) Termenul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termenul stabilit se calculează din momentul eliberării deținutului din penitenciar.”

11. Articolul 271¹:

la alineatul (2), textul „subiectului probațiunii i se instalează brățară specială la picior sau la mînă” se înlocuiește cu textul „persoanei i se atașează un dispozitiv special, care constă din brățară specială sau dispozitiv mobil”;

alineatul (3) se exclude;

la alineatul (4), cuvintele „Subiectul probațiunii supus” se înlocuiesc cu cuvintele „Persoana supusă”;

la alineatul (7), după textul „conform art. 216 și 217” se introduce textul „și persoanelor cărora le este aplicată o măsură preventivă cu stabilirea anumitor obligații sau restricții”;

la alineatul (8), după cuvintele „bugetul de stat” se introduc cuvintele „și de alte surse legale, inclusiv de către persoana supusă monitorizării electronice”.

12. La articolul 276, alineatul (4) va avea următorul cuprins:

„(4) Perioada de probațiune, sau după caz termenul de probă se consideră expirat(ă) în ultima zi a perioadei sau termenului stabilit.”

13. La articolul 282 alineatul (2), după cuvintele „administrația locului de deținere informează” se introduc cuvintele „organul de probațiune.”.

Articolul IV. – Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24 octombrie 2008 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6, art. 15), cu modificările și completările ulterioare, se completează cu articolul 421¹ cu următorul cuprins:

„**Articolul 421¹.** Inspectoratul Național de Probațiune

(1) Contravențiile prevăzute la art. 318 se constată și de către subdiviziunile teritoriale ale Inspectoratului Național de Probațiune.

(2) Sînt în drept să constate contravenții și să încheie procese-verbale șeful biroului de probațiune și adjunctul lui.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente.”

Articolul V. – La articolul 12 din Legea nr. 263 din 27 octombrie 2005 cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 176-181, art. 867), cu modificările și completările ulterioare, alineatul (4) se completează cu litera c³) cu următorul cuprins:

„c³) la solicitarea motivată a organului de probațiune în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu în conformitate cu legislația”.

Articolul VI. Dispoziții finale și tranzitorii

(1) Prezenta lege intră în vigoare la data de 1 ianuarie 2017.

(2) În cazul în care modificările operate prin prezenta lege îmbunătățesc situația condamnatului, dosarele se examinează de către instanța de judecată în modul prevăzut la art. 469 alin. (1) pct. 14) și art. 470-471¹ din Codul de procedură penală.

(3) Persoanele care, în termen de 6 luni de la data cînd s-au eliberat din detenție sau de la data de cînd nu se mai dețin în condiții contrare art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale au depus cerere la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în legătură cu o pretinsă încălcare a drepturilor lor, pot adresa în instanța de judecată, în termen de 4 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, cerere de chemare în judecată, în modul stabilit de prezenta lege.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

NOTA INFORMATIVĂ
la proiectul Legii cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative

Prezenta inițiativă se înscrie în Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova, Moldova 2020 și în Programul de Activitate al Guvernului pentru anii 2016-2018, „Justiția și Drepturile Omului” și în Strategia de Reformare a Sectorului Justiției 2011 – 2016, care prevăd, inter alia, respectarea drepturilor omului în justiția penală, utilizarea mai frecventă a pedepselor neprivative, respectarea drepturilor persoanelor deținute și îmbunătățirea condițiilor de detenție și reducerea plângerilor la CtEDO împotriva Moldovei, precum și respectarea drepturilor persoanelor private de libertate, eradicarea torturii și a relelor tratamente.

Gradul de umanizare a politicii penale a unei țări este deseori măsurat prin numărul de deținuți pe cap de locuitor. În privința Republicii Moldova, acest indicator depășește de două ori media în țările Consiliului Europei. La începutul anului 2016, Moldova avea 227 deținuți la 100 000 locuitori¹, România – 144, Bulgaria – 125, Italia – 88, Germania – 76, Norvegia – 71. Rata medie a populației din penitenciare în Europa a fost de 133 în 2013². Această rată este influențată de trei factori: numărul de intrări în penitenciar, durata privațiunii de libertate și dinamica infracționalității. Moldova are o rată relativ scăzută a infracțiunilor pe cap de locuitor comparativ cu țările europene³. Numărul de condamnări la închisoare este de asemenea redus și nu a variat semnificativ în ultimii ani⁴. Prin urmare, **principala cauză a suprapopulării închisorilor este durata excesivă a privării de libertate**.

Proporția deținuților ce ispășesc termene mai mari de 10 ani este de trei ori mai mare în Moldova (33%) decât media în țările europene (11%)⁵. În Germania, doar 1% din deținuți ispășesc termene de 10 ani și mai mult, în Norvegia - 9%, în România - 18%. Numărul mediu de ani executați în penitenciarele din Moldova din numărul total de persoane eliberate a fost de **10 ani**⁶ în perioada 2014 – 2015 și de 5 ani în anul 2013. În Europa, perioada medie ispășită în penitenciare este de **8 luni**⁷. În Norvegia, în 2013, condamnații au executat în mediu în închisoare 173 de zile.

Privarea de libertate pentru perioade îndelungate, în condiții de detenție inumane, fără ocupații utile are efect contrar scopului pedepsei. Având în vedere tradițiile și regulile criminale moștenite din perioada sovietică și în lipsa unui sistem de separare a infractorilor profesioniști de infractorii mai puțin periculoși, închisorile sunt mai degrabă „școli” de recrutare în crima organizată. Din acest considerent, legislația trebuie să prevadă **mecanisme funcționale de executare a pedepsei în comunitate** pentru condamnații motivați să se schimbe și să respecte legea. Alternativele la închisoare s-au dovedit mult mai eficiente pentru infractorii cu un grad de risc mediu spre redus, fapt atestat în numeroase cercetări. În majoritatea țărilor europene, se implementează eficient forme variate de executare a pedepsei penale, cum ar fi executarea termenului întreg sau parțial în penitenciare de tip deschis, în centre de tratament, la domiciliu cu sau fără monitorizare electronică și în comunitate în condiții speciale.

Pe lângă pedepsele lungi cu închisoarea, suprapopularea mai este cauzată și de numărul redus de

¹ În baza numărului de locuitori ai Republicii Moldova de 3.55 milioane.

² Raportului Anual privind Statistica Penală al Consiliului Europei, SPACE I – Populații Penitenciare, pg. 42 <http://wp.unil.ch/space/files/2015/02/SPACE-I-2013-English.pdf>

³ Conform datelor Ministerului Afacerilor Interne, anual se înregistrează aproximativ 30-38 mii infracțiuni, dintre care în privința a aprox. 20 mii se punește urmărirea penală, ulterior aprox. 10 mii persoane sunt condamnate. În contrast, în Norvegia, numărul infracțiunilor înregistrate este la nivelul sutelor de mii, numărul persoanelor condamnate anual tot în jur de 10-12 mii, totuși numărul deținuților este de 2-3 ori mai mic decât în Moldova. Rata criminalității în 2014 a fost de 1107 infracțiuni la 100 000 locuitori.

⁴ În ultimii șapte ani, numărul total de persoane condamnate la privațiune de libertate a variat între 1653 și 1895. Ponderea pedepselor privative de libertate în numărul total de condamnări pronunțate pe parcursul unui an, s-a micșorat de la 25% în 2009 la 19% în 2013. www.statistica.md

⁵ Raportului Anual privind Statistica Penală al Consiliului Europei, SPACE I – Populații Penitenciare, pg. 117.

⁶ Informația Departamentului Instituției Penitenciare prezentată la solicitarea NORLAM din 18.01.2016.

⁷ Raportului Anual privind Statistica Penală al Consiliului Europei, SPACE I – Populații Penitenciare, pg. 2

persoane liberate condiționat. În Republica Moldova, se atestă o scădere dramatică a numărului de persoane liberate condiționat înainte de termen, de la 1570 în 2007 la 335 în 2015⁸, deși Consiliul Europei promovează această soluție pentru a spori siguranța publică și a reduce desocializarea deținuților⁹. A scăzut rata admisibilității demersurilor de către instanțe de la 73% în 2007 la 41% în 2015, fapt ce poate fi explicat prin condițiile suplimentare care urmează a fi întrunite de condamnați pentru a fi eligibili de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen, introduse în legislație în ultimii ani pentru liberarea condiționată înainte de termen.

În țările europene, în mediu, fiecare a treia persoană liberată din penitenciare este liberată condiționat. În Moldova, proporția liberărilor condiționate în total a scăzut de la 40% în 2008 la 18% în 2015, spre deosebire de România, unde în ultimii cinci ani, peste 75% din totalul de liberări sunt condiționate. Liberările din penitenciar cu înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsă mai blândă au reprezentat doar 1-2% din totalul de liberări în perioada 2008-2015 în Moldova.

Deși umanizarea politicii penale este un scop enunțat în pilonul II al Strategiei de Reformă a Sectorului Justiției, totuși, modificările introduse în ultimii ani au avut efect contrar. Au fost introduse 35 de infracțiuni noi, peste 100 de infracțiuni au fost reclasificate iar majoritatea modificărilor la Codul Penal au dus la înăsprirea pedepselor.

Aceste modificări la Codul Penal denotă lipsa unei coerențe la nivel legislativ și inexistența unei viziuni în materie de politică penală. Majoritatea acestor modificări au fost introduse fără vreo fundamentare bazată pe situația criminogenă în Republica Moldova, fără o analiză de ansamblu a statisticii penale și fără analiza efectelor, a impactului social sau a costurilor.

Rapoartele internaționale și condamnările Republicii Moldova la CtEDO

În Raportul Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT), publicat în urma vizitei din septembrie 2015, delegația a observat că:

„standardul național de cel puțin 4 m2 de spațiu pentru un deținut era departe de a fi respectat în majoritatea penitenciarelor vizitate; în special la Penitenciarele Chișinău și Soroca¹⁰, nivelurile de supraaglomerare au atins proporții îngrijorătoare. Condițiile materiale de detenție în aceste două închisori erau inadecvate, în multe alte privințe (de exemplu: reparația proastă sau chiar foarte proastă și de igienă, accesul limitat la lumină naturală; instalații sanitare insalubre; infestare cu paraziți; saltele uzate și murdare; etc.) și, în opinia CPT, ar putea fi considerate ca echivalând cu tratamentul inuman și degradant.”¹¹

Este de menționat că, o treime din condamnările Republicii Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului vizează articolul 3, inclusiv pentru condițiile precare de detenție, mai ales în penitenciarele de tip izolator (25 dintre hotărârile pronunțate până în prezent se referă la condițiile de detenție din Penitenciarul Nr. 13). Între anii 2012 – 2014, compensațiile achitate pentru încălcarea articolului 3 în 22 de cazuri în care Republica Moldova a recunoscut existența unei încălcări (prin declarație unilaterală sau acord de reglementare amiabilă), se ridică la 344.000 euro, în urma a 27 de condamnări de către CtEDO, Moldova a achitat 253.657 euro. În total, au fost plătiți aproape 600.000 de euro, fără a lua în calcul compensațiile dispuse de judecători la nivel național.

⁸ Raport statistic privind activitatea primei instanțe privind judecarea cauzelor penale, Departamentul Administrare Judecătorească al Ministerului Justiției.

⁹ Rec (2003)22

¹⁰ Penitenciarul nr. 13 Chișinău și nr. 6 Soroca.

¹¹ Traducerea neoficială din Raportul CPT prezentat Guvernului RM în urma vizitei din 14-25 septembrie a Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante, 2016, raportul în engleză poate fi descărcat aici, p. 6.

În cazul *Șișanov c. Moldovei*, considerat de mulți juriști un ultim avertisment al Curții înaintea unei hotărâri pilot contra Moldovei, CtEDO notează:

„...prima constatare a unei încălcări a articolului 3 al Convenției de către Republica Moldova din cauza condițiilor precare de detenție din închisorile sale, a fost făcută în hotărârea *Ostrovar (Ostrovar v. Moldova, nr. 35207/03, §§ 80-90, 13 Septembrie 2005)* și de atunci a constatat în mod regulat aceeași încălcare în peste treizeci de cauze din Moldova¹². Ea a putut astfel observa o serie de probleme legate de închisorile din această țară, inclusiv supraaglomerarea, lipsa de igienă și a condițiilor materiale adecvate, de proastă calitate și cantitate insuficientă de alimente, precum și de lipsa de îngrijiri medicale adecvate[...] Mai mult decât atât, caracterul repetitiv al problemelor identificate în cazul de față este confirmat de faptul că mai mult de șaptezeci de cereri împotriva Republicii Moldova cu privire la condițiile în locurile de detenție și care ridică, la prima vedere, o problemă de compatibilitate cu articolul 3 din Convenție sunt în prezent pendinte în fața sa.”

Situația în privința populației penitenciare degradează¹³. În Raportul de Expertiză al Consiliului Europei, autoritățile din Moldova menționau modificările legislative la Codul Penal făcute în 2008, ce au dus la diminuarea constantă a populației penitenciare, ajungând la 6500 în 2013. Tot în acel an, în tot sistemul penitenciar existau 7890 de locuri de deținere. La moment, populația penitenciară, per ansamblu, depășește numărul de locuri existente, fapt confirmat și de ultimul raport CPT. Comisia a notat că de la ultima vizită din 2011, populația penitenciară a crescut cu aproximativ 1300 de deținuți și că rata de încarcerare în Moldova, de 220 de deținuți la 100.000 de locuitori este una dintre cele mai mari din Europa¹⁴.

Ținând cont de constrângerile bugetare cu care se confruntă Republica Moldova, alocările bugetare pentru sporirea numărului de locuri de detenție, ce ar respecta regulile și angajamentele internaționale, sunt excluse pentru moment. Totodată, nu este de neglijat nici efectul negativ al detenției asupra deținuților, care inevitabil va avea efecte adverse pe termen lung asupra societății per ansamblu.

Pedeapsa cu închisoarea ca o ultimă soluție (ultimo ratio)

Consiliul Europei în preambulul Regulilor Penitenciare Europene reiterează că privarea de libertate a persoanei trebuie să fie o soluție *ultimo ratio*. Într-o altă recomandare adresată statelor membre¹⁵, Consiliul Europei stabilește că:

„privarea de libertate trebuie considerată o sancțiune sau măsură extremă și, de aceea, trebuie impusă numai când, din cauza gravității infracțiunii, orice altă sancțiune sau măsură ar fi evident inadecvată.”

Totodată, Consiliul Europei impune stabilirea:

„unui set corespunzător de sancțiuni și măsuri comunitare, posibil gradate în funcție de

¹² A se vedea: *Becciev c. Moldova*, nr. 9190/03, §§ 41-48, 4 octombrie 2005, *Holomiov*, precitat, §§ 113-122, *Istratii*, precitat, §§ 48-59 et 68-72, *Modarca*, precitat, §§ 63-69, *Ciorap c. Moldova*, nr. 12066/02, §§ 65-71, 19 iunie 2007, *Popovici c. Moldova*, nr. 289/04 și 41194/04, §§ 56-57, 27 noiembrie 2007, *Țurcan c. Moldova*, nr. 10809/06, §§ 35-39, 27 noiembrie 2007, *Malai c. Moldova*, nr. 7101/06, §§ 33-35, 13 noiembrie 2008, *Valeriu și Nicolae Roșca c. Moldova*, nr. 41704/02, §§ 78-79, 20 octombrie 2009, *Gavrilovici c. Moldova*, nr. 25464/05, §§ 42-44, 15 decembrie 2009, I.D., precitat, §§ 44-46, *Oprea c. Moldova*, nr. 38055/06, §§ 39-42, 21 decembrie 2010, *Rotaru c. Moldova*, nr. 51216/06, §§ 33-42, 15 februarie 2011, *Feraru c. Moldova*, nr. 55792/08, §§ 41-46, 24 ianuarie 2012, *Hadji c. Moldova*, nr. 32844/07 și 41378/07, §§ 19-20, 14 februarie 2012, *Constantin Modarca c. Republicii Moldova*, nr. 37829/08, §§ 25-27, 13 noiembrie 2012, *Ciorap c. Republicii Moldova* (nr. 3), nr. 32896/07, §§ 35-37, 4 decembrie 2012, *Mitroăan*, precitat, §§ 37-41, *Ipati*, precitat, §§ 64-65 ; și *Segheti*, §§ 30-33.

¹³ Raport de expertiză pregătit cu sprijinul Fondului fiduciar „drepturile omului”, Referință: PO 378399, 378402, martie 2013, p. 7.

¹⁴ Op. cit., Raportul CPT din 2015, paragraful 45, pagina 24.

¹⁵ Recomandarea nr. R 22 (99) a comitetului de miniștri către statele membre cu privire la supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor, [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec\(99\)22%20in%20Romanian.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec(99)22%20in%20Romanian.pdf), accesat la 13.04.2016

severitate; procurorii și judecătorii trebuie determinați să le folosească cât mai mult posibil”

Individualizarea și executarea pedepsei în cazul recidivei

Consiliul Europei, într-un document intitulat „Răspunsurile justiției penale la suprapopularea penitenciară din Moldova” atrage atenția asupra proporției mari a recidiviștilor din populația penitenciară totală, aproape de 60%¹⁶ și reamintește despre Recomandarea Comitetului de Miniștri ai statelor membre R(92)7 referitoare la consistența la aplicarea pedepselor¹⁷, care la lit. D, menționează următoarele: „condamnările anterioare nu trebuie să fie folosite automat împotriva inculpatului”.

Opinînd în aceeași direcție, ținem să evidențiem și Regulile Penitenciare Europene¹⁸, care prescriu în preambul

”Restricțiile impuse persoanelor private de libertate trebuie să se reducă la strictul necesar și vor fi proporționale cu obiectivele legitime pentru care au fost impuse.”¹⁹

Totodată, la cel mai scurt timp după intrarea în penitenciar, deținuții sunt evaluați din punct de vedere al riscului pentru a stabili regimul de siguranță aplicat. La evaluarea riscului se va lua în calcul riscul de evadări și riscul pentru siguranța celorlalți deținuți, a personalului din penitenciare, a vizitatorilor sau chiar pentru ei înșiși²⁰. Stabilirea automată a categoriei penitenciarului, doar în baza infracțiunii, fără a lua în calcul și alte aspecte și fără posibilitatea de a fi revizuit mai târziu, pare inoportună. O astfel de abordare în cazul recidiviștilor, indiferent de infracțiunea săvârșită pare neproporțională și ineficientă din punct de vedere a corectării și reeducării condamnatului.

Prevederile privind recidiva suferă incoerențe la aplicare. De exemplu, în cazul multor infracțiuni din Codul Penal singura pedeapsă prevăzută este amenda sau ca alternativă munca neremunerată, care, la achitare, stinge antecedentele penale, și, în consecință, exclude starea de recidivă. Astfel, în cazul infractorilor care sunt pedepsiți cu alte pedepse decât închisoarea, perioada de recidivă durează până la executarea pedepsei, iar în cazul celor care sunt condamnați cu executarea închisorii, legiuitorul le mai impune și o perioadă de recidivă ce variază de la 2 la 10 ani (a se vedea art. 111 Cod Penal).

Politica penală în privința persoanelor tinere

Conform prevederilor par. 11 a Recomandării Rec(2003)20 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei referitoare la noi modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile²¹, „reflectând tranziția mai îndelungată spre maturitate, trebuie să fie posibil pentru tinerii până la vârsta de 21 de ani să fie tratați într-o manieră comparabilă cu cea utilizată în cazul minorilor de vârstă mai fragedă, primii fiind supuși aceluiași intervenții, atunci când judecătorul este de părere că ei nu sunt suficienți de maturi pentru a fi atrași la răspundere deplină pentru acțiunile comise, similar adulților.”

Potrivit Memorandumului Explicativ la Recomandare²², în ultimii 15 ani, viațele tinerilor adulți s-au modificat dramatic, deoarece tranziția spre viața de adult s-a extins în mod simțitor în urma modificărilor demografice, celor legate de forța de muncă și găsirea unui loc de trai. Numărul tinerilor

¹⁶ Programmatic Cooperation Framework for Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus „Criminal Justice Responses to Prison Overcrowding in Moldova”, p. 20.

¹⁷ [http://www.cpe.int/v/dghl/standardsetting/prisons/Recommendation%20R%20\(92\)%2017_E.pdf](http://www.cpe.int/v/dghl/standardsetting/prisons/Recommendation%20R%20(92)%2017_E.pdf), accesat la 12.04.2016

¹⁸ Recomandarea Comitetului de Miniștri ai statelor membre, referitoare la Regulile penitenciare europene Rec(2006)2, pct. 16 coroborat cu articolele 51 și 52.

¹⁹ Ibid. pct. 3.

²⁰ Ibid. Regula 16 și 51, 52.

²¹ Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri a Statelor Membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile (adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003), disponibilă la <http://ci.md/international/drept-international-public/460-recomandarea-rec-200320-a-comitetului-de-ministri-a-stator-membre-cu-privire-la-noile-modaliti-de-tratare-a-delicvenei-juvenile-i-rolul-justiiei-juvenile-adoptat-de-comitetul-de-ministri-la-24.html>

²² Disponibil la www.legislationline.org/documents/id/8024

care își finisează studiile la vârsta de 16 ani, obțin un loc de muncă și pleacă de acasă, este cu mult mai mic. Marea majoritate continuă să rămână în sfera educației, în familia de proveniență și își întârzie intrarea pe piața muncii până la 20 de ani sau chiar 25. Mai mult decât atât, modalitățile de a ajunge la viața de adult au devenit mult mai complicate și mai riscante. Cei fără calificări sau cu calificări și deprinderi slabe sunt, în special, vulnerabili la perioadele extinse de șomaj, alternate cu perioade de angajare în câmpul muncii cu un salariu prost plătit, locuri de muncă nesigure. Comparativ cu semenii lor de 20 de ani în urmă, tinerii adulți de astăzi au toate șansele să experimenteze dificultăți psihosociale, cum ar fi lipsa unui loc de trai sau abuzul de substanțe narcotice sau alcool. Nu dispun de posibilitatea de a-și obține independența și caracterul deplin de adult, mulți dintre ei rămân imaturi pentru mult timp și se comportă mai degrabă ca minorii. Deci, necesitatea unei abordări mai flexibile și individualizate pentru a le determina vinovăția și a-i trata ca minori, mai degrabă decât ca pe adulți, este mult mai puternică. În majoritatea statelor, vârsta majoratului este de 18 ani, vârsta la care majoritatea sistemelor penale consideră că un făptuitor este un adult matur. Cu toate acestea, după cum este recunoscut în Recomandarea nr. R (87)20 cu privire la reacțiile sociale față de delinvența juvenilă, limita de vârstă pentru atragerea la răspunderea penală nu coincide întotdeauna cu gradul de maturitate al făptuitorului.

Acest lucru ne face să avem aceleași abordări pentru adolescenți ca și pentru minorii cu vârsta sub 18 ani. Într-o anumită măsură, se poate spune că încălcarea regulilor este ceva ce se poate aștepta de la acest grup. Efectul primar-preventiv al pedepsei este redus sau inexistent. Mai mult, această categorie de persoane este puternic influențată de colegi și mediu. Acest lucru înseamnă că, amplasarea în închisori pentru adulți i-ar supune riscului ridicat de dezvoltare a viitorului comportament criminal.

Cercetările din domeniul criminologiei din Germania²³, concluzionează că un accent mai sporit în deciziile judecătorești asupra mijloacelor de reabilitare, în privința infractorului de până la vârsta de 21 de ani, duce la mai puține viitoare infracțiuni și mai puține victime ale infracționalității. Aceste considerente au condus ca în cele mai multe jurisdicții, să se impună considerente juridice specifice, inclusiv, pentru acest grup de adulți tineri.

Germania a creat încă din 1954 tribunale pentru infractorii minori de până la 18 ani, în care se aplică dreptul juvenil. Aceste instanțe preiau, la moment, cazurile cele mai grave ale infractorilor în vârstă de până la 21 de ani. La acest nivel de vârstă, nivelul condamnărilor este semnificativ mai mic, iar timpul maxim de închisoare este de 10 ani. Instanțele sunt obligate să ia în calcul în primul rând, chestiunile legate de prevenire. Judecătorii trebuie să argumenteze de ce nu aplică sancțiuni neprivative de libertate în fiecare caz.

Sistemul judiciar spaniol a adoptat recent un sistem foarte similar cu cel german. Austria și Lituania au un sistem flexibil, instanțele sunt obligate să ia în considerare vârsta și dezvoltarea maturității până la vârsta de 24 de ani. Țările Scandinave, Țările de Jos și Slovenia au prevederi speciale în Codul Penal pentru minori. Atunci când evaluarea constată că este necesar, aceste dispoziții pot fi aplicate și infractorilor în vârstă de până la 23 de ani. Este prevăzut că instanța poate evita nivelul minim de condamnare și pedeapsa necondiționată cu închisoarea poate fi utilizată numai în cazuri excepționale. Elveția are prevederi similare, dar a extins grupul țintă pentru astfel de dispoziții până la vârsta de 25 de ani.

Începând cu anii 80, acest proces a luat o turnură diferită în Statele Unite. Chiar dacă acești factori sunt luați în considerare în cazurile cu pedeapsă capitală, nu este neobișnuit de a găsi minori până la vârsta de 16-17 ani în penitenciarele pentru adulți din SUA. Recent, practica judiciară în unele state din SUA, arată că acești factori sunt din ce în ce mai mult luați în considerare din nou. California a extins chiar și vârsta maximă pentru infractorii care își ispășesc pedeapsa în penitenciarele pentru minori - la 25

²³ Klaus Boers, Just Reinecke; *Delinquenz in Jugendalter* - 2009

de ani.

Necesitatea unei politici penale mai blânde în privința tinerilor care nu au atins vârsta de 21 de ani, a fost invocată în recomandările unui Raport al Proiectului Twinning de susținere a reformării sistemului instituțiilor penitenciare în Republica Moldova în 2011. În acest raport se menționează necesitatea „în art. 70 CP alin. (3) de a înlocui cifra 18 cu 21”. Mărirea limitei de vârstă pentru aplicarea prevederilor legislației penale existente aplicabile minorilor și tinerilor în vârstă de până la 21 de ani este inspirată din practica și datele statistice care caracterizează nivelul dezvoltării psihologice, intelectuale și volitive, care, de fapt, corespund unui minor sau tânăr de vârstă apropiată minorilor.

În lumina celor specificate mai sus, considerăm oportun ca Republica Moldova să se racordeze recomandărilor internaționale referitoare la tratamentul delincvenței tinerilor, să considere cercetările științifice și să se ghideze de cele mai bune practici existente în statele dezvoltate, în scopul îmbunătățirii legislației interne, și anume art. 70, 76, 79, Cod Penal.

Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoarea

Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării, prevăzută la art. 90 Cod Penal al Republicii Moldova, este un mecanism foarte util și eficient, iar persoanele ce sunt condamnate cu suspendarea condiționată a pedepsei au un grad redus de recidivă. Cu toate acestea, judecătorii sunt ținuti să suspende pedeapsa în întregime fără a avea posibilitatea de a o suspenda parțial. În Norvegia, judecătorul poate alege între suspendarea completă sau o condamnare cu suspendare condiționată parțială (a se vedea în acest sens Codul Penal Norvegian, articolul 34). În ultimii ani, există o tendință tot mai mare de a utiliza acest model de condamnare cu suspendare parțială.

Articolul 34 al Codului Penal Norvegian prevede următoarele:

„În hotărâre, instanța poate decide că executarea pedepsei integral sau parțial, este amânată pentru o perioadă de probă. Dacă executarea pedepsei este parțial suspendată, partea rămasă spre executare în penitenciar nu trebuie să fie mai mică de 14 zile.”

Stabilirea unui mecanism preventiv și compensatoriu în conformitate cu standardele CEDO

În hotărârea *Șișanov c. Republicii Moldova* menționată mai sus, precum și în alte multiple hotărâri contra Moldovei, CtEDO a apreciat ca ineficiente actualele mecanisme prevăzute de: Legea nr. 1445 din 25.02.1998 cu ulterioarele modificări, Legea nr. 87 din 21.04.2011 cu ulterioarele modificări, precum și de art. art. 313, 473 Cod de procedură penală și menționează: „Curtea consideră că statul pârât trebuie să pună la dispoziția justițiabililor un mecanism adecvat și efektiv, care să permită autorităților competente să examineze în fond plângerile legate de condițiile precare de detenție și să acorde despăgubiri adecvate și suficiente”. Pentru ca mecanismul (recursul) să fie efektiv, (a) autoritatea care îl soluționează ar trebui să fie independentă de autoritățile responsabile din sistemul penitenciar, (b) să asigure participarea efectivă a deținuților la examinarea plângerilor lor, (c) să examineze plângerile deținuților în timp util și cu diligență, (d) să dispună un vast arsenal de instrumente legale pentru eradicarea problemelor aflate la originea acestor plângeri, și (e) să fie în măsură să ia decizii obligatorii și executorii.”²⁴ Acest recurs ar trebui să permită, de asemenea, de a pune capăt rapid încarcerării în condiții contrare articolului 3 din Convenție.

Întru realizarea obligațiilor pozitive ale statului de ordin general, ce rezultă din hotărârea CtEDO *Șișanov c. Republica Moldova*, se promovează un mecanism care va constitui un remediu preventiv și compensatoriu, atât pentru cele peste 70 de cereri pendinte în fața Curții împotriva Moldovei, cât și pentru ceilalți condamnați și preveniți deținuți în sistemul penitenciar din țară. Aceste constatări au fost

²⁴ Ananiev și alții c. Rusiei.

recent reiterate de Curte în alte patru cauze împotriva Republicii Moldova, constatând încălcări similare²⁵.

2. Scopul proiectului

Obiectivul prezentului proiect de *Lege privind modificarea unor acte legislative* constă în racordarea legislației penale la standardele Consiliului Europei și, prin aceasta, reducerea populației penitenciare. Acest scop poate fi atins prin:

- Sporirea rolului instanței la individualizarea pedepsei;
- Eliminarea majorării mecanice a pedepselor pentru recidiviști și eliminarea recidivei pentru infracțiunile ușoare și mai puțin grave;
- Eficientizarea mecanismului de liberare înainte de termen prevăzut la art. 91;
- Introducerea unui nou mecanism ce ar permite instanțelor să individualizeze executarea pedepsei, prin acordarea posibilității de a dispune la condamnare fracțiunea de pedeapsă a fi executată în penitenciar și fracțiunea a fi executată în libertate;
- Stabilirea unor criterii mai clare privind aplicarea art. 79;
- Stabilirea unui mecanism preventiv și compensatoriu în conformitate cu standardele CEDO pentru deținerea preveniților și a condamnaților în condiții inumane și degradante.

Este de notat, că acest proiect este doar un element din multitudinea de acțiuni pe care urmează să le întreprindă Guvernul pentru a asigura diminuarea populației penitenciare și a recidivei, dar și respectarea drepturilor omului în cazul persoanelor deținute. La moment, Guvernul analizează mai multe opțiuni în vederea atingerii obiectivului susmenționat. Este discutată inițiativa delegării unui judecător în penitenciar, ceea ce va avea drept scop asigurarea respectării drepturilor deținuților. A fost creat un grup de lucru pentru a evalua posibilitatea reducerii utilizării arestării preventive. Strategiile Inspectoratului Național de Probațiune și ale Departamentului Instituțiilor Penitenciare sunt în curs de elaborare, scopul ambelor fiind un tratament mai individualizat și uman al condamnaților, ceea ce va avea drept efect scăderea riscului de recidivă.

3. Mecanismul de aplicare a elementelor principale ale proiectului

Codul Penal al RM pune la dispoziția instanțelor de judecată o serie de mecanisme pentru liberarea persoanelor de răspundere penală sau de pedeapsa penală, aplicare a alternativelor la detenție, diminuarea pedepsei prevăzute de partea specială a Codului Penal sau schimbarea ulterioară a măsurii de pedeapsă. De aceea, prezentul proiect se concentrează pe extinderea posibilităților de aplicare a legislației curente și se limitează la introducerea unui mecanism nou.

Prin prezentul proiect se propune:

1. Majorarea competențelor instanțelor de judecată de individualizare a pedepselor penale (în cazul liberării de pedeapsa penală și infracțiunilor comise în stare de recidivă);
2. Crearea unui mecanism ce va permite divizarea pedepsei cu închisoarea;
3. Sporirea numărului de ieșiri din penitenciar, prin:
 - a) reducerea condițiilor ce trebuie întrunite în vederea liberării condiționate înainte de termen;
 - b) compensarea executării pedepsei în condiții de detenție inumane cu reducerea pedepsei rămase de executat;
 - c) extinderea aplicării art. 92 privind înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă și asupra infracțiunilor grave;
 - d) includerea posibilității suspendării condiționate parțiale a pedepselor pentru infracțiunile grave.

²⁵ Mescereacov, Savca, Okolishan, Cristioglo, toate adoptate după Șişanov c. Moldovei.

4. Reducerea limitelor de pedeapsă pentru persoanele ce nu au atins vârsta de 21 de ani;
5. Asigurarea aplicării principiului Consiliului Europei, ce prevede privarea de libertate drept o soluție *ultimo ratio*, prin:
 - a. stabilirea acestui principiu în art. 75;
 - b. sporirea numărului de pedepse alternative ce pot duce la eliberarea de răspunderea penală;
 - c. revizuirea criteriilor de suspendare condiționată a pedepsei cu închisoarea;
 - d. extinderea aplicării art. 96 în privința amânării condamnării pentru femeile care îngrijesc de copii până la 8 ani și asupra bărbaților, care au la întreținere copii;
 - e. reanimarea acordului de recunoaștere a vinovăției.
6. În vederea respectării prescripțiilor CtEDO se propune stabilirea unui mecanism preventiv și compensatoriu pentru deținerea persoanelor în condiții inumane și degradante.

Articolul 34 Recidiva

Legislația Republicii Moldova prevede trei tipuri de recidivă – recidiva simplă, periculoasă și deosebit de periculoasă. De asemenea, a fost decis ca în noul Cod Penal din 2002 să fie păstrată recidiva cu efect progresiv, ceea ce are drept efect mărirea pedepsei în dependență de numărul de infracțiuni săvârșite și/sau de tipul acestor infracțiuni. De exemplu, în redacția actuală, condamnările de patru ori pentru infracțiuni ușoare sunt catalogate drept recidivă deosebit de periculoasă, ceea ce, pe lângă efectul stigmatizant, mai atrage după sine pedepse majorate. Conform art. 82 recidiva deosebit de periculoasă va fi pedepsită cu aplicare a $\frac{3}{4}$ din pedeapsa cea mai aspră prevăzută pentru infracțiune.

Majoritatea infracțiunilor de o gravitate redusă (consumul de substanțe narcotice, art. 217 CP, furtul prevăzut la art. 186 (1) și (2)) săvârșite repetat au la originea lor motive ce nu pot fi remediate doar prin impunerea pedepsei cu închisoarea, nevoile criminogene ale acestora, de multe ori, putând fi mai bine abordate prin pedepse ne-privative, tratament în cazul narcomaniei sau alcoolismului, facilitarea identificării unui loc de muncă, a unui program cognitiv (Probațional) pentru reducerea comportamentului violent – pot fi căi mai eficiente de reducere a recidivei²⁶.

Mai mult de atât, conform unor studii în domeniu, asprimea pedepsei penale nu are efect preventiv general (efectul disuasiv) așteptat în cazul unor infractori, așa precum persoanele dependente de droguri sau persoanele dependente de alcool, cu o inteligență scăzută sau cu probleme psihice, care sunt responsabile penal²⁷. În acest sens, alte studii dovedesc că închisoarea are un efect negativ asupra persoanei, crescând riscul de recidivă în viitor și, totodată, în cazul infractorilor ce au săvârșit infracțiuni de o gravitate redusă, pedepsele cu închisoarea au drept efect, în cazul recidivei, creșterea gravității infracțiunii săvârșite ulterior.

În timp ce abordarea art. 34 CP poate fi înțeleasă în cazul infracțiunilor deosebit și excepțional de grave, echivalarea infractorilor ce au săvârșit infracțiuni ușoare sau mai puțin grave cu cei ce au săvârșit mai multe infracțiuni deosebit și excepțional de grave, doar în baza numărului de infracțiuni săvârșite de aceștia, este inacceptabilă atât din punct de vedere al pericolului acestora, cât și din punct de vedere al agravării pedepsei.

Astfel, în vederea reducerii efectelor negative ale detenției și în vederea reducerii recidivei prin majorarea discreției judecătorești la alegerea pedepselor penale, în scopul de a aplica pedepse ce

²⁶ Transformarea reabilitării: un sumar a datelor legate de reducerea recidivei („Transforming rehabilitation: a summary of evidence on reducing reoffending.”)
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/305319/transforming-rehabilitation-evidence-summary-2nd-edition.pdf, în special paginile 17 – 22.

²⁷ Este eficientă detenția? O analiză a probelor (Does Imprisonment Deter? A review of Evidence), în special paginile 7-12, <https://www.sentencingcouncil.vic.gov.au/sites/default/files/publication-documents/Does%20Imprisonment%20Deter%20A%20Review%20of%20the%20Evidence.pdf>.

abordează nevoile criminogene ale persoanei, este sugerat ca în cazul infracțiunilor ușoare și mai puțin grave, precum prevăzute de art. 16 din Codul Penal, să nu fie necesar de aplicat recidiva cu efect progresiv.

Articolul 55. Liberarea de răspundere penală cu tragerea la răspundere contravențională

Legislația în vigoare acordă dreptul procurorului și instanțelor de judecată, în cazul infracțiunilor ușoare și mai puțin grave, dacă sunt întrunite unele condiții, de a scuti persoana de răspundere penală, prin aplicarea unei sancțiuni contravenționale.

Conform prevederilor actuale, instanța de judecată poate aplica arestul contravențional sau amenda drept sancțiune complementară, iar procurorul doar amenda contravențională. Considerăm că, la moment, prevederile art. 55 nu acordă suficiente pârghii instanței sau procurorului de a individualiza pedeapsa contravențională. Prin paleta limitată de măsuri coercitive ce pot fi întreprinse de stat se creează, pe de o parte situații discriminatorii. Astfel, persoanele ce nu dispun de suficiente resurse financiare pentru a achita amenda, sunt sortite închisorii. Pe de altă parte, nu pot fi aplicate pedepsele complementare analogice cu cele prevăzute de Codul Penal care au drept scop reducerea recidivei.

Spre exemplu, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 246¹ este prevăzută drept pedeapsă complementară obligatorie „privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de la 3 la 5 ani”, pedeapsa complementară obligatorie în cazul contravenției prevăzute la art. 233, de asemenea prevede obligația privării de permisul de conducere, or în cazul aplicării art. 55 procurorul și instanța de judecată sunt lipsiți de această posibilitate. Uneori, persoanele liberate de răspundere penală au nevoie de asistență terapeutică și cognitivă. Astfel, procurorul sau instanța de judecată ar trebui să poată condiționa liberarea de răspundere penală de participarea într-un asemenea program.

Mai mult decât atât, aplicarea art. 55 în cazul unor infracțiuni pentru care sunt prevăzute pedepse complementare obligatorii, la moment, duce la aplicarea legii contrar voinței legiuitorului și, indirect, sporește riscul de recidivă.

Însăși Codul contravențional, la art.32 prevede în afară de amendă și arest contravențional și alte sancțiuni contravenționale persoanelor fizice ; privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate; privarea de dreptul de a deține anumite funcții; privarea de dreptul special (dreptul de a conduce vehicule, dreptul de a deține armă și de portarmă); munca neremunerată în folosul comunității. Privările de drepturi pot fi aplicate și ca sancțiuni complementare.

În vederea unei mai bune individualizări a sancțiunilor contravenționale stabilite prin aplicarea art. 55 CP, prin prezentul proiect se propune introducerea pedepselor complementare prevăzute în Codul Contravențional. Această modificare va da posibilitatea aplicării pedepselor complementare, mai ales în cazul infracțiunilor pentru care o asemenea pedeapsă este obligatorie. Este indicat ca instanțele de judecată să urmeze voința legiuitorului în cazul pedepselor complementare obligatorii.

Art. 62 Noțiunea și scopul pedepsei penale

Conform art. 62 alin. (2) scopul pedepsei penale este restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, cât și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnatului, cât și a altor persoane.

Jurisprudență recentă a CtEDO indică asupra faptului că în ultima perioadă, la nivelul Consiliului Europei și în țările din vestul Europei se evidențiază din ce în ce mai mult pe scopul de reabilitare a persoanelor condamnate. Reabilitarea este considerată resocializare prin creșterea responsabilității.

La alineatul (1) a art. 62 CP este dată noțiunea pedepsei penale, care include și reeducarea condamnatului. Conform opiniei experților din proiectul Twinnig menționat, finanțat de Uniunea Europeană, introducerea în scopul pedepsei și resocializarea condamnatului va spori rolul probațiunii și

a societății în reintegrarea socială a condamnaților.

În acest sens, propunem introducerea sintagmei „și resocializarea” în scopul pedepsei penale, enunțat la art. 62 a CP.

Minimul de pedeapsă la înlocuire

În prezent, articolul 67 alin. (3) CP prevede că instanța, la înlocuirea pedepsei cu munca neremunerată, poate aplica o pedeapsă cu închisoarea sub limita de 6 luni.

În versiunea originală a Codului Penal actual, această prevedere acordă posibilitatea instanței de judecată să stabilească pedeapsa cu închisoarea sub limita minimă generală de 6 luni. Scopul acestei prevederi era de a nu-i stabili condamnatului o pedeapsă mai mare decât cea stabilită de instanța de judecată la judecarea cauzei. Minimul general al pedepsei cu închisoarea, prevăzut de Codul Penal, este de 3 luni, art. 70 alin. (2). Astfel, e nevoie de racordat acest articol la noile modificări, fiind necesar de a indica că termenul pedepsei cu închisoarea poate fi mai mic de 3 luni.

În urma modificărilor făcute la Codul Penal, considerăm necesară înlocuirea minimului de 6 luni cu cel de 3 luni. Această modificare va permite instanțelor să coboare sub limita minimă generală, în scopul înlocuirii pedepsei cu munca neremunerată într-un mod echitabil.

Înlocuirea pedepsei cu munca neremunerată

Art. 67 alin. (3) CP prevede că eschivarea cu rea-voință a condamnatului de la munca neremunerată se înlocuiește cu închisoarea, pentru fiecare 2 ore de muncă neremunerată neîndeplinită se va stabili o zi de pedeapsă cu închisoarea.

În anul 2015, în cazul a 115 condamnați a fost schimbată pedeapsa cu muncă neremunerată în cea cu închisoarea. Pedeapsa cu muncă neremunerată este, de regulă, stabilită în cazul persoanelor ce nu reprezintă un risc social sporit și permite infractorilor să-și aducă contribuția în comunitate. Totodată, această pedeapsă este stabilită de instanță și în cazul persoanelor ce nu dispun de resurse financiare pentru a achita amenzile penale. Scopul comutării pedepsei cu munca neremunerată în cea cu închisoarea este de a motiva condamnații să execute pedeapsa cu munca neremunerată.

Ținând cont de regimurile și caracterul detenției în Republica Moldova, caracterul disuasiv al acestei prevederi nu va fi diminuat prin reducerea cuantumului de zile de închisoare pentru neexecutarea muncii neremunerate. Această modificare servește scopului de reducere a populației penitenciare, fără a pune riscuri siguranței publice.

Astfel, se propune reducerea numărului de zile cu închisoare pentru eschivarea cu rea voință de la executarea pedepsei cu munca neremunerată.

Articolul 70 Închisoarea

Articolul 70 stabilește limite de pedeapsă diferențiate pentru adulți și minori, pentru ultima categorie fiind prevăzută limita maximă stabilită pentru adulți, redusă la jumătate.

Conform prevederilor par. 11 a Recomandării Rec(2003)20 Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei referitoare la noi modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile: „*reflectând tranziția mai îndelungată spre maturitate, trebuie să fie posibil pentru tinerii până la vârsta de 21 de ani să fie tratați într-o manieră comparabilă cu cea utilizată în cazul minorilor de vârstă mai fragedă, primii fiind supuși aceluiași intervenții, atunci când judecătorul este de părerea că ei nu sunt suficienți de maturi pentru a fi atrași la răspundere deplină pentru acțiunile comise, similar adulților.*”

Un neurolog american, Ronald E. Dahl, arată asupra faptului că, în grupa de vârstă de sex masculin 18-25 de ani, cel mai mare risc de deces îl constituie dificultățile în controlul comportamentului și emoțiilor. Caracteristicile semnificative ale acestui grup sunt adesea judecăți imature și auto-control

scăzut. Semenii au o influență mare asupra individului și personalitatea este încă în curs de dezvoltare. Cercetările în domeniul științei neurologiei arată în unanimitate că dezvoltarea creierului uman are loc în diferite stadii și pentru majoritatea oamenilor creierul nu este pe deplin dezvoltat decât până la maturitatea timpurie. Dezvoltarea raționamentului, conștiinței, riscului și consecințelor este strâns legată de cortexul prefrontal și cerebel, centri cerebrali care nu se dezvoltă pe deplin decât la vârsta de 24 – 25 de ani.

Germania are o prevedere ce acordă posibilitatea instanțelor de a aplica pedepse ca cele prevăzute pentru minori în cazul tinerilor de până la 21 de ani, în cazul în care instanța, ajunge la concluzia că dezvoltarea acestuia este asemănătoare cu cea a unui minor, „o apreciere globală a personalității autorului infracțiunii, ținând cont de asemenea de condițiile de viață, indică că este, prin dezvoltarea sa morală și intelectuală la momentul faptei, asemănătoare cu cea a unui minor”. Este important de menționat că instanțele din Germania aplică această prevedere în 2/3 din cazurile ce vizează tinerii de până la 21 de ani. O prevedere similară există și în state precum Olanda și Elveția.

În vederea alinării legislației Republicii Moldova la standardele internaționale și protejarea tinerilor pentru a permite buna dezvoltare a societății, se impune ca instanțele, de regulă, să reducă limita maximă de pedeapsă pentru infractorii ce nu au atins vârsta de 21 de ani. Însă, dacă ținând cont de personalitatea infractorului, în cazul în care judecătorul ajunge la concluzia că infractorul a atins o dezvoltare psihică comparabilă cu a unui adult și scopul pedepsei penale nu va fi atins fără aplicarea pedepsei în limitele generale prevăzute de legislație, îi poate aplica pedeapsa deplină. O abordare similară a fost propusă și în cadrul proiectului Twinning susmenționat de către judecătorii și procurorii din Moldova și experții internaționali.

Articolul 72 Categoriile penitenciarelor în care se execută pedeapsa cu închisoarea

Conform alin. (4) a art. 72, persoanele condamnate pentru o infracțiune ce constituie recidivă își vor ispăși pedeapsa în penitenciar de tip închis.

Regulile Penitenciare Europene prescriu în preambul: *„Restricțiile impuse persoanelor private de libertate trebuie să se reducă la strictul necesar și vor fi proporționale cu obiectivele legitime pentru care au fost impuse.”*

Totodată, la cel mai scurt timp după intrarea în penitenciar, deținuții trebuie să fie evaluați din punct de vedere al riscului pentru a stabili regimul de siguranță aplicat. La evaluarea riscului se va lua în calcul riscul de evadări și riscul pentru siguranța celorlalți deținuți, a personalului din penitenciare, a vizitatorilor sau chiar pentru ei înșiși.

Stabilirea automată a categoriei penitenciarului, doar în baza infracțiunii, fără a lua în calcul și alte aspecte și fără posibilitatea de fi revizuit mai târziu, pare inoportună. O astfel de abordare în cazul recidiviștilor indiferent de infracțiunea săvârșită pare neproporțională și inefficientă din punct de vedere a corectării și reeducării condamnatului.

De aceea, este propusă eliminarea acestei categorii din rândul deținuților ce își execută pedeapsa în penitenciar de tip închis.

Art. 75 Criteriile generale de individualizare a pedepsei

Art. 75 alin. (3) CP prevede că instanța de judecată va stabili o pedeapsă mai aspră, doar când una mai blândă din cele alternative prevăzute de lege, nu va atinge scopul pedepsei. Hotărârea Plenului CSJ „Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale” reiterează acest deziderat al legiuitorului, subliniind la punctul 5 al hotărârii, importanța motivării pedepsei mai aspre aplicate.

Consiliul Europei, în preambulul Regulilor Penitenciare Europene reiterează că privarea de libertate a persoanei trebuie să fie o soluție ultimo ratio. Într-o altă recomandare adresată statelor membre, Consiliul Europei stabilește că:

„privarea de libertate trebuie considerată o sancțiune sau măsură extremă și, de aceea, trebuie impusă numai când, din cauza gravității infracțiunii, orice altă sancțiune sau măsură ar fi evident inadecvată.”

Totodată, Consiliul Europei impune stabilirea:

„unui set corespunzător de sancțiuni și măsuri comunitare, posibil gradate în funcție de severitate; procurorii și judecătorii trebuie determinați să le folosească cât mai mult posibil”

CtEDO, în baza art. 6 a Convenției, a stabilit în mai multe cazuri, obligația instanțelor de a motiva hotărârile (a se vedea, *inter alia*, *Mitrofan c. Moldovei*, nr. 50054/07, § 48, 15 ianuarie 2013, *Dulaurans c. Franței*, *Donadze c. Georgiei*, *Dima c. României*, *Ajdarić c. Croației*, etc.).

În Codurile Penale ale Letoniei²⁸ și Estoniei²⁹, care au aceeași structură ca și cel din Moldova, legiuitorul a introdus un alineat în articolul ce ține de individualizarea pedepsei, care impune instanței să evite, mai ales, pedeapsa cu închisoarea din alternativele prevăzute și să-și motiveze decizia în cazul aplicării acestei pedepse. În Franța, spre exemplu, legiuitorul a materializat acest principiu prin stabilirea privării de libertate, doar după ce a motivat în mod special necesitatea aplicării acestei pedepse.

În pofida acestor prevederi, de cele mai multe ori, practica judecătorească în ceea ce ține de individualizarea pedepsei, nu este bine motivată, fiind, de obicei, citate articole din Codul Penal, art. 16, art. 62 și 75, etc. fără a motiva aplicabilitatea criteriilor în cazul concret examinat de instanță.

În vederea sublinierii importanței aplicării pedepselor alternative cu închisoarea, în cazurile în care o altă pedeapsă penală va constitui un răspuns adecvat din partea statului și în scopul diminuării utilizării excesive a pedepsei cu închisoarea, se propune modificarea art. 75.

Articolul 79 Aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege

Această prevedere permite judecătorilor, ca, ținând cont de circumstanțele excepționale ale cauzei și în scopul stabilirii unei pedepse proporționale și echitabile, să treacă sub limita minimă de pedeapsă impusă de partea specială a Codului Penal sau să schimbe categoria pedepsei cu una mai blândă.

Acest instrument de individualizare a pedepsei penale se afla la dispoziția instanțelor de judecată încă de la adoptarea Codului Penal din 24.03.1961. Curtea Supremă de Justiție a Uniunii Sovietice, în Hotărârea Explicativă a Plenului privind principiile de individualizare a pedepsei penale, menționa că, uneori, circumstanțele atenuante prevăzute de Codul Penal, pot fi considerate drept circumstanțe excepționale³⁰. Această abordare, a fost reținută și în redacția originală a Codului Penal actual, fiind specificată la alineatul (2) a art. 79, care a fost ulterior abrogat, conform căruia una sau mai multe circumstanțe atenuante pot constitui motiv de aplicare a articolului 79. În urma modificărilor, instanțele de judecată au rămas fără linii directoare, cu excepția celor stabilite la pct. 11 al Hotărârii Explicative a Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind individualizarea pedepselor penale.

Pentru a facilita implementarea acestui articol și pentru a promova practica unitară, sugerăm suplینirea prevederilor de la articolul 79 cu alineatele (11) și (12) privind condițiile de aplicare a pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege. Este de menționat că aceste situații trebuie analizate prin prisma prevederilor de la alineatul (1) al aceluiași articol. Astfel, aceste circumstanțe trebuie să fie reflectate în sentința instanței de judecată și să fie motivate cu privire la excepționalitatea lor.

Articolul 80 Aplicarea pedepsei în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției

²⁸ Art. 46 alin. 4 din Codul Penal al Letoniei specifică că pentru infracțiunile ușoare sau mai puțin grave pedeapsa cu închisoarea poate fi aplicată doar dacă alte pedepse nu vor atinge scopul pedepsei penale.

²⁹ Art. 56 din Codul Penal al Estoniei: Pedeapsa cu închisoarea poate fi aplicată doar dacă scopul pedepsei penale nu poate fi atins printr-o altă pedeapsă. Totodată, în cazul în care sunt prevăzute alternative la pedeapsa cu închisoarea judecătorul ar trebui să motiveze neaplicarea alternativelor.

³⁰ , pct. 8 din Hotărâre, <http://russia.bestpravo.ru/ussr/data02/tex13848.htm>, accesat la 13/04/2016.

În prezent, legislația Republicii Moldova prevede două proceduri de judecare în procedură simplificată, cea de la art. 80 Cod Penal și cea de la art. 364¹ Cod de Procedură Penală. În Codul de procedură penală încă din 2003, a fost introdus acordul de recunoaștere a vinovăției ca procedură simplificată, dar care asigură toate garanțiile procesuale ale inculpatului. Ulterior prin Lege n. 66 din 5.04.2012 Codul a fost completat cu art. 364¹ – o altă procedură simplificată – judecarea pe baza probelor administrate la faza de urmărire penală, procedură care se aplică pentru toate categoriile de infracțiuni, însă nu asigură în deplină măsură garanțiile procesuale ale inculpatului, fapt ce a determinat Plenul Curții Supreme de Justiție să adopte în 2012 o Recomandare de aplicare a acestei norme, iar la 16.12.2013 să adopte o hotărâre cu caracter explicativ.

În hotărârea CtEDO, Scoppola c. Italiei nr. 2, Curtea a recunoscut procedura simplificată – acordul de recunoaștere a vinovăției ca o procedură ce nu încalcă dreptul inculpatului la un proces echitabil, chiar și pentru infracțiuni excepțional de grave pentru care legea penală prevede detențiune pe viață. Curtea a specificat că inculpatului la încheierea acordului i s-au explicat toate riscurile și beneficiile în cazul unui asemenea acord și el l-a acceptat, fiindu-i stabilit în acest caz în loc de detențiune pe viață – 30 ani închisoare. Procedurile simplificate în procesul penal sunt recomandate și de către Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei în Recomandarea Nr. R (87) 18 privind simplificarea justiției penale.

Întru asigurarea în deplină măsură a garanțiilor procesuale ale inculpaților, în proiect se propune modificarea art. 80 Cod penal și a art. 509 alin. (4) din Codul de procedură penală care reglementează aplicarea pedepsei în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției astfel ca pedeapsa în această procedură să fie redusă după principiile din alin. (8) art. 364¹ Cod de procedură penală, iar ultimul să fie exclus din Cod.

Articolul 82 Aplicarea pedepsei pentru recidivă de infracțiuni

Art. 34 coroborat cu art. 82 alin. (2) CP, stabilește un mecanism ce duce la aplicarea automată a cel puțin 1/2, 2/3 sau 3/4 din cea mai aspră pedeapsă prevăzută pentru infracțiune, în dependență de tipul recidivei.

Consiliul Europei, într-un document intitulat „Răspunsurile justiției penale la suprapopularea penitenciară din Moldova” atrage atenția asupra proporției mari a recidiviștilor din populația penitenciară totală, aproape de 60%. Și reamintește Recomandarea Comitetului de Miniștri ai statelor membre referitoare la consistența la aplicarea pedepselor R(92)7, care la lit. D, menționează următoarele: „condamnările anterioare nu trebuie să fie folosite automat împotriva inculpatului”.

Totodată, individualizarea pedepsei penale este o condiție sine qua non pentru aplicarea pedepselor penale proporționale. Astfel, stabilirea pedepselor aspre, aproape de limita maximă în cazul recidivei sancțiunilor penale, fără a ține cont de personalitatea infractorului și nevoile sale criminogene, nu este un mod eficient de a preveni infracționalitatea, din contra, aceasta este foarte costisitor pentru instituțiile penitenciare, are un impact negativ asupra infractorului și a familiei sale și nu are vreun efect de reabilitare dovedit.

Federația Rusă a avut o prevedere similară, dar a modificat această normă, stabilind că în cazul recidivei, instanța de judecată va aplica cel puțin o treime din maximumul celei mai aspre pedepse prevăzute pentru infracțiune, iar în cazul în care instanța reține circumstanțe atenuante poate coborî sub acest minim.

Prevederea în vigoare, restrânge foarte mult posibilitatea judecătorului de a individualiza pedeapsa și, prin urmare, de a stabili o pedeapsă proporțională și echitabilă, ceea ce, de asemenea, poate fi privit ca fiind contrar principiului individualizării răspunderii și pedepsei penale, prevăzute la art. 7 CP. Astfel, se restrânge posibilitatea instanței de a ține cont de gradul prejudiciabil al infracțiunii, prevăzută la art. 15 CP și de criteriile generale de individualizare a pedepsei, prevăzute la art. 75 din CP.

Mai mult decât atât, în cazul în care o persoană este acuzată de săvârșirea unei infracțiuni excepțional de grave, instanța de judecată nu are posibilitatea de a individualiza pedeapsa penală, deoarece, conform prevederilor actuale, aceasta este ținută să aplice cea mai aspră pedeapsă prevăzută de Partea specială a Codului Penal. Or, conform Hotărârii Curții Constituționale nr. 10 din 10.05.2016 care subliniază că „lipsa mecanismelor, prin care ar fi posibilă realizarea individualizării judiciare, denaturează caracterul efectiv, proporțional și disuasiv al sancțiunii contravenționale, nu permite instanțelor de judecată de a exercita un control judiciar efectiv și încalcă dreptul justițiabililor de acces la justiție” și stabilirea unor asemenea pedepse este contrară art. 1, 20 și 54 din Constituția Republicii Moldova. Acest raționament este cu atât mai mult valabil în cazul pedepselor penale, mai ales când este vorba de detenția pe viață, cea mai aspră pedeapsă prevăzută de Codul Penal.

Pentru remedierea acestor carențe și a prevederilor ce pot fi considerate drept neconstituționale, se propune limitarea aplicării art. 82 alin. (2) doar în cazul infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave, instanțele având dreptul să aplice jumătate din pedeapsa prevăzută de articolul din partea specială, iar în cazurile în care rețin doar circumstanțe atenuante, să poată reduce pedeapsa sub această limită. Se propune excluderea acestei prevederi, individualizarea pedepsei se va face în baza articolului 82 alin. (1), art. 77 alin. (1) lit. a).

Art. 90 Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei

Alin. (5)

În prezent acest articol prevede excluderea, a priori, a persoanelor ce au comis și alte infracțiuni și se află în stare de recidivă de la posibilitatea de a le fi aplicată suspendarea condiționată.

Precum a fost menționat deja, unele infracțiuni precum cele ce țin de consumul substanțelor narcotice (art. 217) sau cele ce derivă din abuzul de substanțe narcotice, pot fi prevenite prin aplicarea unei pedepse ne-privative de libertate. Astfel, eliminarea posibilității suspendării condiționate în cazul tuturor recidiviștilor, nu pare a fi oportună. Totodată, în cazul în care instanța decide suspendarea condiționată a pedepsei cu închisoarea, poate dispune și alte obligații ce, în mod normal, vor spori resocializarea persoanei condamnate: ca de exemplu, programele probaționale, neschimbarea domiciliului, interdicția de a frecventa anumite locuri, etc. Liberarea condiționată de pedeapsa penală permite statului să asigure ispășirea în comunitate a pedepsei stabilite de instanță. Astfel, persoana condamnată nu va pierde contactul cu familia și își va putea menține locul de muncă.

Sugerăm acordarea posibilității instanței de judecată de a suspenda pedeapsa și în cazul recidiviștilor, pentru a permite ca aceasta să poată ține cont și de scopul de corectare a pedepsei penale, prin aplicarea unei pedepse mai bine individualizate.

Alin. (6) lit. h)

În anul 2015, drept obligație adițională, pentru perioada suspendării condiționate a pedepsei penale, a fost introdusă monitorizarea electronică.

În multe state, monitorizarea electronică, constituie o pedeapsă penală separată. Prin acest instrument, statul monitorizează încontinuu mișcările persoanei condamnate, astfel, o asemenea obligație se poate adevăra mai punitivă decât pedeapsa cu suspendarea condiționată sau chiar decât închisoarea. Având în vedere rata mică a recidivei în cazul pedepselor suspendate condiționat, dispunerea monitorizării electronice trebuie făcută de către instanță, doar în cazuri excepționale în care aceasta ajunge la concluzia că nu există alte obligații ce ar preveni săvârșirea de noi infracțiuni. La fel, instanța trebuie să țină cont de limitările monitorizării electronice, atât cele tehnice: necesitatea curentului electric, a unei conexiuni la rețeaua de telefonie mobilă, cât și cele de ordin practic, în cazul infractorilor ce au săvârșit infracțiuni la domiciliu (violența domestică, infracțiuni din domeniul tehnologiilor informaționale), monitorizarea electronică nu va avea efectul scontat.

Datorită faptului că monitorizarea electronică impune niște costuri financiare foarte mari pentru stat, credem utilă limitarea perioadei de aplicare a acestora la un an.

Alin. (9)

Conform legislației în vigoare, în cazul în care persoana condamnată cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, în decursul perioadei de probațiune sau, după caz, termenul de probă, încalcă în mod sistematic obligațiile stabilite sau ordinea publică, fiind supusă răspunderii administrative, sau, până la expirarea termenului de probă, nu a executat cu rea-voință obligația de a repara dauna cauzată instanța de judecată, la propunerea organului care exercită controlul asupra comportării celor condamnați cu suspendarea executării pedepsei, poate pronunța o încheiere cu privire la anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei și la trimiterea condamnatului pentru a executa pedeapsa stabilită prin hotărârea instanței de judecată.

Această normă este foarte rigidă, ceea ce nu permite individualizarea pedepsei ce va fi aplicată de către instanța de judecată. Persoana condamnată va ispăși pe deplin pedeapsa indiferent de încălcări a admis sau de perioada în care a avut un comportament corect. Mai mult de atât, o asemenea reglementare este mai dură decât în cazul săvârșirii unei noi infracțiuni în perioada de probă, care prevede că judecătorul va individualiza pedeapsa în baza art. 85, adică va adăuga la pedeapsa aplicată, în întregime sau parțial, partea neexecutată a pedepsei stabilite de instanța de judecată. Astfel, persoanele ce săvârșesc noi infracțiuni, conform legislației în vigoare, beneficiază de un tratament mai avantajos, decât cele ce nu îndeplinesc obligațiile.

Pentru eliminarea acestor incoerențe și creșterea posibilităților instanțelor de judecată de a individualiza pedepsele penale, se propune acordarea posibilității instanței de a adăuga la pedeapsa aplicată, în întregime sau parțial, partea neexecutată a pedepsei stabilite de instanța de judecată.

90¹ Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoarea

Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării, prevăzută la art. 90 CP, este un mecanism foarte util și eficient, persoanele ce sunt condamnate cu suspendarea condiționată a pedepsei au un grad redus de recidivă. Însă, judecătorii sunt ținuti să suspende pedeapsa în întregime fără a avea posibilitatea de a o suspenda parțial. În unele state din Europa, spre exemplu în Norvegia, judecătorul poate alege între suspendarea completă sau o condamnare cu suspendare condiționată parțială, a se vedea, Codul penal norvegian Articolul 34. În Norvegia, există o tendință tot mai mare de a utiliza acest model de condamnare cu suspendare parțială.

Codul Penal Norvegian § 34.

În hotărâre, instanța poate decide că executarea pedepsei integral sau parțial, este amânată pentru o perioadă de probă. Dacă executarea pedepsei este parțial suspendată, partea rămasă spre executare în penitenciar nu trebuie să fie mai mică de 14 zile.

Grupul țintă al pedepsei

Este de notat că noua pedeapsă nu are drept scop să fie aplicată în cazurile infracțiunilor care ar fi beneficiat de o suspendare în condițiile art. 90. Grupul țintă al acestei pedepse trebuie să-l constituie condamnații care nu trebuie să stea în detenție prea mult pentru a nu le fi distruse abilitățile sociale, dar în același timp, le poate fi aplicată o pedeapsă mai blândă fără a diminua din prevenția specială. Spre exemplu, în cazul unui jaf în proporții deosebit de mari pentru care legislația prevede de la 7 la 12 ani închisoare, dacă condamnatul se caracterizează pozitiv, spre exemplu: are familie, este implicat în studii sau există șanse mari că își va începe studiile după liberare, instanța poate decide aplicarea a 8 ani de închisoare, dintre care primii patru vor fi petrecuți în penitenciar, iar următorii 4 ani vor fi suspendați condiționat.

În contextul exemplului de mai sus, este de notat că condamnatul va putea beneficia, ulterior ispășirii fracțiunii de pedeapsă impusă de lege, de liberarea condiționată înainte de termen în condițiile art. 91 CP, fracțiunea de pedeapsă fiind calculată din pedeapsa cu închisoarea. Adică, în cazul condamnării pentru 8 ani, dintre care 4 ani cu executare, condamnatul poate cere după ispășirea pedepsei de 2 ani și 8 luni de închisoare să fie liberat condiționat înainte de termen conform art. 91 CP pentru o perioadă de un an și patru luni, iar pentru o perioadă de încă patru ani se va afla în monitorizarea probațiunii.

Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoarea, permite o mai bună individualizare a pedepsei penale, mai ales în cazul circumstanțelor atenuante extraordinare, unde o pedeapsă cu închisoarea se impune concursului de infracțiuni. Totodată, acest instrument este foarte util în reducerea ratei recidivei.

Concursul de infracțiuni: posibilitatea divizării pedepsei, într-o parte suspendată condiționat și o parte spre executare în penitenciar, este deosebit de convenabilă, în cazul condamnărilor pentru concurs de infracțiuni, mai ales când doar pentru una dintre infracțiuni se impune închisoarea. O pedeapsă cu închisoarea poate, totuși, să fie divizată, chiar și atunci când aceasta se referă numai la o singură infracțiune.

Stimulent pentru a evita recidiva: persoanele care au fost condamnate pentru infracțiuni economice, contra patrimoniului repetat, pot beneficia de o suspendare condiționată parțială și de pedeapsa cu închisoarea, cu scopul de a le oferi un stimulent de a nu săvârși noi infracțiuni atunci când sunt eliberate.

Circumstanțe atenuante extraordinare: unele infracțiuni sunt, în general, prea grave pentru a fi aplicate alternativele la executarea pedepsei. Spre exemplu, în cazul violului, există un "principiu clar": pedeapsa ar trebui să fie executată în întregime în penitenciar. Numai în cazuri excepționale, atunci când există circumstanțe atenuante extraordinare, ar putea fi posibil de a suspenda o parte din pedeapsă. În cazul în care pedepsele pentru infracțiuni sunt, în general mari, sunt, prin urmare, de obicei, improprii pentru suspendarea condiționată totală, dar, pe de altă parte, ele pot fi mai potrivite pentru o condamnare cu suspendare parțială.

Printre efectele pozitive ale introducerii acestui mecanism putem enumera: reducerea populației penitenciare și prin aceasta, să contribuie la respectarea obligațiilor privind condițiile de detenție. Acesta reprezintă un mecanism foarte eficient de a reduce recidiva, deoarece aflându-se o perioadă mai lungă sub monitorizare și fiind sub presiunea pedepsei vechi, condamnatul, va încerca să adopte un comportament pro-social (pedeapsa pentru noua infracțiune va fi cumulată conform prevederilor art. 85 cu cea veche). Ea va permite reducerea incoerențelor în aplicarea pedepselor, deoarece, la moment, dacă persoana este condamnată pentru o perioadă de 6 ani, va trebui să-i ispășească pe toți în penitenciar, iar pentru o infracțiune similară un alt condamnat are șansa de nu sta nicio zi în penitenciar.

Judecătorii vor avea mai multă discreție la aplicarea pedepselor cu închisoare, lucru foarte important în asigurarea unor pedepse echitabile. Efectual disuasiv (prevenția specială) fiind menținut, dar cu costuri mult mai mici.

Se urmărește reducerea efectelor negative ale pedepselor de lungă durată. Totodată, va fi redusă expunerea la subcultura criminală, la boli, se va reduce șansa de a deveni un infractor mai calificat la liberare, se va reduce povara pentru familia condamnatului.

Societatea civilă își va putea aduce aportul la resocializarea condamnatului și va fi satisfăcută din punct de vedere al efectului punitiv al acestei pedepse.

91 Liberarea condiționată înainte de termen

Reducerea condițiilor ce trebui întrunite în vederea liberării condiționate înainte de termen

Art. 91 prevede nouă condiții spre a fi întrunite pentru ca deținutul să poată beneficia de liberare

condiționată. În 2002, la adoptarea Codului Penal, deținutul trebuia să îndeplinească doar trei condiții pentru a putea beneficia de liberare. Proliferarea condițiilor pentru liberare, nu pare să servească scopului instituirii acestui mecanism, iar experții Consiliului Europei, s-au arătat îngrijorați de unele condiții impuse de legislația în vigoare, precum lipsa automutilării sau a tentativei de suicid³¹.

Totodată, precum reiese din datele statistice prezentate supra, numărul de deținuți liberați condiționați s-a redus considerabil. Credem că acest lucru s-a produs din cauza numărului mare de condiții a fi îndeplinite pentru a beneficia de liberare. Unele din aceste condiții sunt absolute și exclud liberarea condiționată înainte de termen, spre exemplu repararea integrală a daunelor, lipsa automutilărilor sau a tentativelor de suicid. În timp ce altele se bazează pe niște prezumții făcute de judecător: „instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei”.

Se propune revizuirea sau eliminarea următoarelor condiții pentru aplicarea liberării înainte de termen:

Plata integrală a daunelor pentru a beneficia de liberarea înainte de termen.

Recomandarea Rec (2003) 22 Consiliului Europei, prescrie³²:

„Criteriile pe care trebuie să le îndeplinească deținuții pentru a fi liberați condiționați trebuie să fie explicite și clare. Trebuie să fie, de asemenea, realiste în sensul că trebuie să țină cont de personalitatea deținutului și condițiile sociale și economice, precum și de accesibilitatea programelor de reintegrare.”

În Norvegia, liberarea condiționată înainte de termen este condiționată doar de comportamentul deținutului și perspectivele de reintegrare. Statul va achita daunele cauzate victimei, iar mai apoi va urmări să recupereze acești bani de la condamnat.

O altă abordare o găsim în legislația României, care condiționează liberarea înainte de termen de plata integrală a daunei cauzate, însă, în cazul neachitării, condamnatul poate fi liberat dacă dovedește că a făcut tot ce-i stă în putință pentru achitarea daunei³³.

Federația Rusă, are o prevedere similară, obligând condamnatul să achite total sau parțial dauna cauzată prin infracțiune. Mai mult decât atât, Curtea Supremă de Justiție a Federației Ruse prin „Hotărârea Explicativă privind practica judiciară a liberării condiționate înainte de termen și înlocuirii părții neexecutate printr-o pedeapsă mai blândă” notează că judecătorul nu este în drept să refuze liberarea înainte de termen, chiar dacă, din motive obiective, a fost restituită doar o parte nesemnificativă din dauna pricinuită victimei³⁴.

În 2014, aproximativ doar 11% din deținuți au putut presta munca remunerată în cadrul penitenciarului. Astfel, statul sigur face imposibilă liberarea înainte de termen, chiar și în cazurile în care condamnatul vrea să compenseze daunele provocate. Mai mult de atât, în cazul deținuților pe viață, care nu au acces la muncă remunerată, liberarea înainte de termen este imposibil de aplicat. Atât timp cât statul nu poate asigura cu muncă deținuții pentru a-și plăti daunele, această condiție nu face decât să mărească cheltuielile statului pentru deținerea condamnaților în penitenciare.

Soluția ce ar permite recuperarea daunelor de către victimă, ar putea fi ca liberarea înainte de termen să fie condiționată de repararea daunelor. Această obligație poate fi impusă fără a face modificări la legislația penală, fiind prevăzută posibilitatea stipulată de art. 91 alin. (2). Astfel, condamnatului i se va da posibilitatea și va fi stimulat să achite daunele în termenul de pedeapsă rămas neexecutat. Deci,

³¹ Op. cit. Programmatic Cooperation Framework for Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus „Criminal Justice Responses to Prison Overcrowding in Moldova.

³² Op. cit., Recomandarea Rec (2003) 22 Consiliului Europei, punctul 8.

³³ Art. 100 Cod Penal al României, Legea nr. 286/2009 <http://lege5.ro/en/Grauit/gezdmnrzgi/codul-penal-din-2009/1110?pid=65083807&d=2016-01-31#p-65083807>, accesat la 31.01.2016.

³⁴ Paragraful 7 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Federației Ruse privind practica judiciară a liberării condiționate înainte de termen și înlocuirii părții neexecutate printr-o pedeapsă mai blândă din 21.04.2009, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_87192/, accesat la 31.01.2016.

însăși legea este contradictorie: pe de o parte nerepararea prejudiciului victimei împiedică liberarea condiționată a persoanei înainte de termen, pe de altă parte, persoana liberată condiționat înainte de termen poate fi obligată să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanță.

În consecință, pentru a aduce legislația națională în concordanță cu normele internaționale și a spori numărul victimelor cărora le va fi compensat prejudiciul, propunem modificarea articolului 91 alin (1) și includerea posibilității liberării condiționate în cazul în care deținutul dovedește că a încercat plata daunelor, dar nu a avut nicio posibilitatea să îndeplinească. Continuarea plăților poate fi asigurată prin condiționarea liberării de repararea daunelor cauzate în termenul stabilit de instanță, care poate fi impusă prin coroborarea art. 91 alin. (2) și 90 alin. (6), lit. e). Totodată, este necesară impunerea unei perioade de grație după liberare, astfel încât deținuții să poată dispune de timp pentru angajare.

Executarea muncilor

O altă condiție a fi împlinită de către deținut pentru a beneficia de liberarea înainte de termen este executarea și să nu refuze executarea muncilor remunerate sau neremunerate de îngrijire sau amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de detenție³⁵.

Implicarea deținuților în activități poate facilita reeducarea și reintegrarea în societate. În Norvegia, conform Codului de Executare, deținuții condamnați definitiv sunt obligați să participe la activități în timpul executării pedepsei, iar sistemul corecțional este obligat să ofere deținuților această posibilitate. Aceștia fiind lăsați să aleagă între a-și petrece timpul lucrând sau în alte activități educative. Însă, obligativitatea participării la activități poate fi suspendată în caz de boală sau incapacitate de muncă. Totodată, refuzul sistematic de a lua parte în activități, permite administrației să aplice sancțiuni administrative.

Mecanismul liberării înainte de termen are drept scop principal reducerea recidivei, un scop secundar reprezintă motivarea deținuților de a avea un comportament disciplinat în timpul executării pedepsei. Prezenta normă penalizează deținuții ce nu se supun obligației de a presta munci remunerate și neremunerate în penitenciar. Penalitatea impusă este excluderea de la liberarea înainte de termen a persoanei ce nu se supune obligației.

Putem atesta lipsa proporționalității dintre fapta săvârșită și pedeapsă Această sancțiune nu ține cont de numărul încălcărilor, durata lor sau cât timp s-a scurs din momentul săvârșirii. O singură acțiune de nesupunere față de cerințele legitime ale administrației penitenciarului de a presta munci, va avea efect pe toată perioada pedepsei, fără a fi prevăzută o perioadă de stingere a acestei măsuri punitive, ceea ce nu respectă principiul proporționalității.

Administrația penitenciarului dispune de mai multe pârghii pentru a impune deținuții să-și onoreze obligațiile. Codul de executare al Republicii Moldova, de asemenea, impune participarea obligatorie a condamnaților la munci neremunerate³⁶. Conform CE³⁷, refuzul deținutului de a îndeplini nemotivat cerințele legitime ale personalului penitenciarului este o abatere gravă, pedepsită disciplinar. De altfel, Comisia penitenciarului, în cazul refuzurilor sistematice de a presta munci neremunerate, poate

³⁵ Condiție introdusă prin Legea nr. 387-XVI pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 08.12.2006.

³⁶ Art. 234 alin. (3) Codul de Executare al RM.

³⁷ CE art. 242¹ coroborat cu art. 245 a CE

recomanda judecătorului să nu aplice liberarea condiționată.

În același timp, refuzul condamnatului de a presta munci neremunerate, nu trebuie să constituie un motiv de refuzare a liberării condiționate pentru deținuții ce nu sunt apti de muncă sau pentru cei în etate, astfel de excepții nu sunt prevăzute de CP³⁸.

În baza celor menționate, pentru a asigura o mai bună individualizare a liberării condiționate înainte de termen, sugerăm excluderea acestei condiții din CP. Condiția susmenționată trebuie să facă parte din aspectele ce trebuie discutate de Comisia penitenciarului, Comisia fiind în drept „să propună prezentarea condamnaților pentru eliberarea condiționată înainte de termen în instanța de judecată”³⁹. De asemenea, această caracterizare trebuie prezentată judecătorului care va evalua individualizat dosarul fiecărui deținut.

Săvârșirea unei noi infracțiuni

Pentru a beneficia de dreptul de liberare condiționată persoana trebuie să nu fi săvârșit o nouă infracțiune după ce a beneficiat de liberarea condiționată⁴⁰.

Excluderea liberării condiționate a condamnatului ce a săvârșit o nouă infracțiune în perioada condiționării pedepsei, fără a lua în calcul gravitatea infracțiunii săvârșite, dacă infracțiunea a fost săvârșită din imprudență sau cu intenție și alte aspecte ce țin de personalitatea infractorului, este contrară scopului liberării condiționate. Astfel, condamnatul nu va putea fi motivat să adopte un comportament corect și să se reeduce, deoarece pedeapsa spre ispășire nu va putea fi revizuită.

Se propune excluderea acestei condiții. Totodată, aspectul privind săvârșirea unei infracțiuni după ce persoana a fost liberată condiționat trebuie luat în calcul de Comisia penitenciarului și judecător atunci când decide asupra liberării condiționate pentru noua infracțiune.

Lipsa automutilărilor și a tentativei de suicid

Automutilarea și riscul de suicid este mai des întâlnită în rândul populației penitenciare. Condamnații și preveniții sunt supuși unui stres enorm în prima perioadă de deținere, riscul tentativei de suicid este foarte mare. Tentativele de suicid și automutilarea sunt direct legate de lipsa respectului față de sine, pot fi o cale de a cere ajutor sau pot fi cauzate de diferite boli mintale⁴¹. Conform jurisprudenței CtEDO, autoritățile au obligația pozitivă de a proteja persoanele ce se află în custodia lor⁴².

Excluderea dreptului la liberare înainte de termen în baza acestor motive este discriminatorie față de persoanele ce suferă de dizabilități mintale. Mai mult de atât, nu există vreo corelație între riscul de recidivă și tentativa de suicid sau automutilare.

Este de menționat că în șase luni de la adoptarea acestei modificări la legislație, conform datelor Departamentului Instituțiilor Penitenciare, numărul automutilărilor nu s-a modificat esențial.

Totodată, această normă poate fi considerată ca fiind contrară art. 8 din CEDO, astfel în cauza *Pretty împotriva Regatului Unit*, Curtea menționează:

*62. [...] chiar și când comportamentul menționat reprezintă un risc pentru sănătate sau atunci când poate fi estimat în mod rezonabil că este vorba de un comportament ce amenință viața, jurisprudența instituțiilor Convenției consideră că impunerea de către stat a unor măsuri cu caracter coercitiv sau penal ca aducând atingere vieții private, în sensul art. 8 § 1, și care au nevoie de o justificare în sensul paragrafului 2 a articolului menționat (a se vedea, spre exemplu, [...] *Laskey, Jaggard et Brown* [...] *Acmanne și alții c. Belgique*, no 10435/83, ...).*

Mai mult de atât, automutilarea este prevăzută de Codul de Executare drept o abatere disciplinară

³⁸ Codul de Executare, art. 234, alin. (1), prevede excepții.

³⁹ Hotărârea nr. 583 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați, din 26.05.2006, punctele 445-449.

⁴⁰ Condiție introdusă prin Legea nr. 82 pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 29.05.2014.

⁴¹ Studiile în acest domeniu arată că persoanele ce suferă de boli mintale au risc foarte mare de suicid și de automutilare

⁴² Hotărârea CtEDO *Keenan c. Marii Britanii*, în special paragraful 52 din <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59365>.

foarte gravă care duce la aplicarea sancțiunilor disciplinare prevăzute la art. 246¹. Conform punctului 63 din Recomandarea Comitetului de Miniștri ai Statelor Membre, referitoare la Regulile Penitenciare Europene Rec(2006)2:

„Un deținut nu va fi niciodată pedepsit de două ori pentru aceeași faptă sau pentru același comportament.”

Aceeași interdicție poate fi găsită la art. 247 alin. (3) din Codul de Executare.

În același timp, această pedeapsă este rigidă, deoarece nu ține cont de motivele automutilării sau a tentativei de suicid. Mai mult de atât este neproportională cu încălcarea admisă. În cazul persoanelor condamnate la pedepse îndelungate sau la detențiune pe viață, automutilarea sau tentativa de suicid le exclude dreptul de a fi eliberați înainte de termen, chiar dacă a fost săvârșită în primii ani de detenție. Introducerea acestor modificări poate duce la un efect advers decât cel urmărit.

În scopul protejării drepturilor omului, a unei mai bune individualizări a executării pedepsei penale, dar și asigurării unui mediu mai sigur în penitenciar, se propune excluderea condiției privind lipsa automutilărilor și a tentativelor de suicid pentru a fi eligibil pentru liberarea înainte de termen.

Excluderea condiționării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen de stingerea încălcărilor de regim⁴³

În Codul de Executare sunt prevăzute 39 de obligații și interdicții care pot duce la aplicarea sancțiunilor disciplinare. Unele nu sunt clar reglementate, spre exemplu: „condamnatul este obligat să manifeste o atitudine cuviincioasă față de orice persoană cu care intră în contact”. Abaterile disciplinare sunt de trei tipuri: foarte grave, grave și ușoare. Acțiunea sancțiunii disciplinare este de un an, indiferent de gradul abaterii sau alte circumstanțe. De aceea, introducerea acestei norme în Codul Penal, fără a ține cont de particularitățile menționate mai sus, nu pare a ține cont de individualizarea pedepsei în dependență de abaterea săvârșită de fiecare condamnat.

Este de menționat că la liberarea condiționată, judecătorul și Comisia penitenciarului, trebuie să țină cont de comportamentul deținutului pe toată perioada deținerii.

Articolul 92

În prezent, articolul 92 acordă posibilitatea instanței de judecată în cazul infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave, să înlocuiască pedeapsa cu închisoarea cu una mai blândă. În anul 2014, au fost introduse noi condiții pentru a beneficia de aplicarea acestui articol, fără a fi clară necesitatea acestor modificări, iar numărul celor ce le-a fost schimbată pedeapsa cu una mai blândă s-a diminuat și mai mult.

Totodată, în redacția actuală acest articol nu permite instanței să individualizeze suficient pedeapsa penală ne-privativă de libertate după liberare. Cu alte cuvinte, instanța îi poate schimba pedeapsa cu închisoarea cu cea cu muncă neremunerată în folosul comunității sau cu o amendă, etc. însă, în aceste cazuri nevoile criminogene sunt foarte puțin abordate.

În vederea extinderii domeniului de aplicare, dar și pentru a permite o mai bună individualizare de către instanță, este necesară modificarea acestui articol pentru a fi aplicabil și pentru infracțiunile grave, dar după ispășirea a jumătate din termenul de pedeapsă. Mai mult decât atât, se propune introducerea posibilității aplicării obligațiilor prevăzute de art. 90 alin. (6) pentru perioada de pedeapsă ne-executată în penitenciar.

Art. 96 Amânarea executării pedepsei pentru femei gravide și femei care au copii în vârstă de până la 8 ani

Constituția Republicii Moldova prevede egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii și interzice

⁴³ Condiții introduse prin Legea nr. 82 pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 29.05.2014.

discriminările pe bază de sex, fără a exista un motiv bine întemeiat. În acest sens, art. 96 CP, prevede amânarea executării pedepsei doar pentru femei care îngrijesc de copii până la opt ani. Însă, tutela copiilor și întreținerea acestora poate aparține și tatălui copiilor.

Totodată, art. 96 este aplicabil pentru toate infracțiunile cu excepția infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave împotriva persoanei, dacă există o condamnare cu o durată mai mare de cinci ani. Credem că, actuala prevedere nu este oportună deoarece, teoretic, permite aplicarea acestui articol pentru infracțiunile contra familiei și a minorilor, spre exemplu pentru violența în familie sau în cazul infracțiunilor de genocid.

În redacția actuală, acest articol nu permite instanței să individualizeze suficient pedeapsa penală ne-privativă de libertate după liberare. Or, săvârșirea infracțiunii putea fi determinată de unii factori, care ar putea fi abordați în timpul de amânare a executării pedepsei, ce ar duce la diminuarea riscului de recidivă și sporirea șanselor ca persoana să nu fie trimisă în instituția corespunzătoare pentru executarea părții neexecutate a pedepsei.

Ținând cont de cele menționate, se propune ca articolul să fie aplicabil atât persoanelor de sex masculin cât și celor de sex feminin, care îngrijesc de copii, cu exceptarea de la aplicarea acestui articol pentru infracțiunile prevăzute la capitolele I, II, III, VII, VIII, XIII, XVII. Totodată, se propune acordarea posibilității instanței de judecată de a aplica obligațiile prevăzute la art. 90 alin. (6).

Necesitatea introducerii remediilor preventive și compensatorii

Prezenta inițiativă se înscrie în Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova, Moldova 2020 și în Programul de Activitate al Guvernului pentru anii 2016-2018, „Justiția și Drepturile Omului” și în Strategia de Reformare a Sectorului Justiției 2011 – 2016, care prevăd, inter alia, respectarea drepturilor omului în justiția penală, utilizarea mai frecventă a pedepselor neprivative, respectarea drepturilor persoanelor deținute și îmbunătățirea condițiilor de detenție, și reducerea plângerilor la CtEDO împotriva Moldovei, precum și respectarea drepturilor persoanelor private de libertate, eradicarea torturii și a relelor tratamente.

Conform art. 24 alin. (3) din Constituția Republicii Moldova, „Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante”, inviolabilitatea acestui drept fiind confirmată de art. 167¹ Cod de Executare al Republicii Moldova (CE). Conform art. 61 alin. (2) din Codul Penal al Republicii Moldova, „Executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate”. Totodată, conform art. 165 alin. (3) CE „Dacă există neconcordanțe între reglementările tratatelor internaționale în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și prevederile prezentului cod, prioritate au reglementările tratatelor internaționale.”

Conform Convenției Europene a Drepturilor Omului sunt interzise tortura și tratamentele sau pedepsele inumane ori degradante, indiferent de circumstanțe și de comportamentul victimei (a se vedea, cazul *Labita c. Italiei* [MC], nr. 26772/95, § 119, CEDO 2000-IV), iar derogări de la acest articol nu sunt posibile (a se vedea cazul *Selmouni c. Franței* [MC], nr. 25803/94, § 95, CEDO 1999-V, și *Assenov și Alții c. Bulgariei*, hotărâre din 28 octombrie 1998, Rapoarte 1998-VIII, p. 3288, § 93).⁴⁴

Precum este menționat mai sus, Moldova a fost condamnată în nenumărate rânduri la CtEDO pentru încălcarea drepturilor deținuților, populația penitenciară este în creștere, ceea ce, indirect, provoacă și mai multe deficiențe în respectarea cerințelor impuse de art. 3 al CEDO. La cele menționate, se mai adăugă și faptul că Moldova nu dispune de un mecanism eficient de prevenire și compensare a suferințelor persoanelor deținute în asemenea condiții, ceea ce, de asemenea, duce la condamnări

⁴⁴ Cu privire la unele chestiuni ce țin de aplicarea de către instanțele judecătorești a prevederilor articolului 3 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, paragraful 16, poate fi accesat http://jurisprudenta.csi.md/search_hot_expl.php?id=49.

successive ale Moldovei la CtEDO.

Totodată, presiunea exercitată de hotărârile Curții Europene asupra Moldovei este în creștere, iar în cauza *Șișanov*, CtEDO a tras un ultim semnal de alarmă, în vederea instituirii mecanismelor de compensare și preventive, aceasta fiind relevantă din mai multe considerente:

1. În primul rând, pe lângă constatarea încălcării art. 3 din Convenție, Curtea a invocat art. 46, reținând existența unei probleme recurente și accentuând necesitatea introducerii unor remedii naționale efective, care să permită autorităților naționale atât să constate în substanță încălcarea prevederilor Convenției și să dispună încetarea încălcării, cât și să acorde o despăgubire. Prin urmare, Curtea a extins aplicabilitatea soluției date dincolo de cauza concretă, acoperind astfel toate cauzele similare care ridică aceeași problemă.

2. În al doilea rând, hotărârea dată a fost adoptată în susținerea executării unui grup de cauze adoptate anterior de Curte și care nu au fost executate până în prezent. Comitetul de Miniștri, care este responsabil de executarea hotărârilor CtEDO, în Raportul anual pentru anul 2015 a menționat expres că autoritățile Republicii Moldova s-au angajat să transmită un plan de acțiuni privind măsurile ce urmează a fi întreprinse în vederea remedierii situației. Conform regulii generale, Guvernul Republicii Moldova are la dispoziție șase luni din momentul devenirii definitive a hotărârii pentru a transmite Departamentului de executare a hotărârilor planul de acțiuni detaliat. Acest termen a expirat în luna iunie 2016. Riscul neexecutării acestei hotărâri se poate materializa în comunicarea unei cauze pilot, adică comasarea și transmiterea tuturor cauzelor similare care se află pe rolul Curții (cel puțin cele 70 menționate mai sus) și oferirea Guvernului unui termen restrâns pentru soluționare. Trebuie considerat impactul financiar într-un interval redus de timp pe care executarea unei asemenea hotărâri l-ar avea pentru Republica Moldova, având în vedere că sumele acordate de Curte pentru încălcarea art. 3 cu titlu de prejudicii morale sunt în continuă creștere (10 000 euro în cauza *Șișanov*).

Stabilirea unui mecanism preventiv și compensatoriu în conformitate cu standardele CEDO

În hotărârea *Șișanov c Republicii Moldova* menționată mai sus, precum și în alte multiple hotărâri contra Moldovei, CtEDO a apreciat ca ineficiente actualele mecanisme prevăzute de: Legea nr. 1445 din 25.02.1998 cu ulterioarele modificări, Legea nr. 87 din 21.04.2011 cu ulterioarele modificări, precum și de art. art. 313, 473 Cod de procedură penală și menționează: „Curtea consideră că statul pârât trebuie să pună la dispoziția justițiabililor un mecanism adecvat și efectiv, care să permită autorității competente să examineze în fond plângerile legate de condițiile precare de detenție și să acorde despăgubiri adecvate și suficiente”. Pentru ca mecanismul (recursul) să fie efectiv, (a) autoritatea care îl soluționează ar trebui să fie independentă de autoritățile responsabile din sistemul penitenciar, (b) să asigure participarea efectivă a deținuților la examinarea plângerilor lor, (c) să examineze plângerile deținuților în timp util și cu diligență, (d) să dispună un vast arsenal de instrumente legale pentru eradicarea problemelor aflate la originea acestor plângeri, și (e) să fie în măsură să ia decizii obligatorii și executorii. Acest recurs ar trebui să permită, de asemenea, de a pune capăt rapid încarcerării în condiții contrare articolului 3 din Convenție.

Întru realizarea obligațiilor pozitive de ordin general ale statului, ce rezultă din hotărârea CtEDO *Șișanov c. Republicii Moldova*, se propune un asemenea mecanism care va constitui un remediu preventiv și compensatoriu, inclusiv pentru cele 70 de persoane cererile cărora sunt pendinte în fața Curții Europene împotriva Moldovei cât și pentru persoanele, care în opinia lor, sunt deținute în condiții inumane și degradante.

Mecanismul preventiv și compensatoriu în conformitate cu standardele CEDO

CtEDO a dezvoltat o jurisprudență bogată în privința remediilor ce trebuie instituite la nivel național pentru a fi considerate efective în cazul deținerii în condiții contrare art. 3 din Convenție. Astfel, din jurisprudență pot fi desprinse următoarele condiții privind stabilirea unui **mecanism preventiv eficient**: trebuie să poată duce la încetarea rapidă a încălcărilor (*Torreggiani c. Italiei*, 2013, para. 96), plângerile trebuie examinate în prezența deținuților și să fie urmate de hotărâri obligatorii și executorii (*Ananyev și alții c. Rusiei*, 2012, para. 215, 216), trebuie să fie eficient în practică, adică să poată conduce la încetarea încălcărilor și să amelioreze condițiile de detenție ale reclamantului (*Torreggiani c. Italiei*, 2013, para. 55)⁴⁵.

În cazul **mecanismului compensatoriu** Curtea a impus următoarele criterii: perspectivă rezonabilă de succes în admiterea plângerii (*Ananyev și alții c. Rusiei*, para. 228); procedura nu trebuie să impună o sarcină prea mare a probei pentru reclamant, descrierea detaliată a condițiilor, mărturiile altor deținuți sau a altor martori, răspunsurile instituțiilor la care reclamantul s-a plâns, ar trebui să existe suficiente probe din partea reclamantului, iar organelor statului le va reveni responsabilitatea să dovedească inexistența celor invocate. Tot în *Ananyev c. Rusiei*, Curtea a statuat că nu trebuie să fie stabilită vinovăția unei persoane sau organ al statului pentru a fi plătite compensațiile (para. 113), la fel a fost subliniat că invocarea problemelor structurale sau a celor economice nu pot fi reținute ca motive pentru respingerea plângerii (para. 117 și 118), mai mult ca atât, nici lipsa intenției de a umili sau înjosi deținuții nu poate servi drept argument, ce ar scuti statul de obligațiile ce le are.

Totodată, un criteriu cheie, pentru nerespectarea căruia Moldova a fost condamnată, este mărimea compensațiilor pentru condițiile inumane de detenție, aceste compensații trebuie să fie similare cu cele acordate de CtEDO în aceste cauze.⁴⁶

„[...]Curtea reține că atunci când un stat a făcut un pas important, prin stabilirea unui mecanism compensatoriu în scopul reparării unei încălcări a Convenției, trebuie lăsată o marjă mai mare de discreție pentru ca această să poată stabili mecanismul intern de o manieră coerentă cu sistemul și tradițiile sale juridice, în conformitate cu nivelul de trai al țării (a se vedea, printre altele, *Cocchiarella [MC]*, menționată supra, § 80). Astfel, Curtea poate accepta fără rezerve, faptul că un stat care a instituit diferite mecanisme și ale cărui hotărâri sunt conforme tradiției juridice și nivelului de trai sunt rapide, motivate și executate cu celeritate, prevede acordarea unor compensații, care chiar dacă sunt mai mici decât cele fixate de Curte, nu sunt derizorii (*idem*, § 96).”⁴⁷

În cazul în care, statele membre vor să plătească compensații ne-pecuniare Curtea a stabilit două criterii pentru a evalua eficiența acestora. Primul este să fie recunoscută încălcarea admisă de către stat, iar al doilea ca instanțele să reducă pedeapsa de o manieră clară și măsurabilă.

Este important de notat că, în cauza *Ananyev*, Curtea a reiterat că **reducerea pedepselor nu poate fi văzută ca o soluție ce, de una singură, va duce la rezolvarea problemelor legate de suprapopularea penitenciarelor și că, mai degrabă, aceasta poate face parte dintr-o paletă mai largă de soluții**. Totodată, aceasta constituie o soluție tranzitorie, ce nu poate libera statul de la obligațiile ce le are în domeniul respectării drepturilor omului, în ceea ce ține de condițiile de detenție (para. 226).

În anul 2013, **Italia** a fost condamnată pentru condițiile materiale de detenție, ce au dus la

⁴⁵ Traducere din „Guide to Good Practice in respect of Domestic Remedies” (Ghidul privind bunele practice în ceea ce ține de remediile naționale), Consiliul European, paginile 25-28, <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/CDDH-DOCUMENTS/GuideBonnesPratiques-FINAL-EN.pdf>.

⁴⁶ *Ibid.* pag. 28-30.

⁴⁷ *Stella c. Italiei*, para. 61, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-146873>, accesat la 03/07/2016.

recunoașterea încălcării art. 3 din CEDO de către Marea Cameră a Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) în cauza *Torreggiani c. Italiei*. Dat fiind numărul mare de adresări similare pendinte în fața Curții împotriva Italiei, a fost emisă o hotărâre pilot împotriva statului Italian, acordându-i-se o perioadă de timp pentru a lua măsurile necesare, în scopul redresării problemelor structurale ce au condus la această problemă.

În urma hotărârii pilot, Italia a întreprins mai multe măsuri de ordin legislativ, în vederea reducerii populației penitenciare: utilizarea detenției la domiciliu cu monitorizare electronică pentru infracțiunile de o gravitate ușoară ca regulă generală, majorarea numărului de subiecți ce pot beneficia de pedepsele penale aplicate minorilor, lărgirea posibilităților de a aplica suspendarea condiționată a pedepsei cu închisoarea, acordarea unor reduceri de pedeapsă tuturor deținuților, etc. Totodată, Italia, conform obligațiilor prevăzute de art. 13 CtEDO a stabilit, pe de o parte un mecanism intern pentru a permite prevenirea detenției persoanelor în condiții inumane, contrare art. 3 din Convenție, pe de altă parte a stabilit un mecanism compensatoriu pentru cei ce au fost deținuți în asemenea condiții. Mecanismul compensatoriu este de două tipuri, pecuniar și ne-pecuniar. Reparația pecuniară constă în acordarea a 8 euro pe zi pentru fiecare zi petrecută în detenție în condiții materiale contrare art. 3 CEDO. Cea ne-pecuniară prevede scăderea perioadei de detenție cu o zi pentru fiecare zece zile de detenție în condiții inumane.

În cauza *Stella c. Italiei*, Curtea a respins cererea unui deținut privind încălcarea art. 3 din motiv că ultimul nu s-a adresat instanțelor interne, care aveau posibilitatea de a acorda un remediu eficient și accesibil, inexistent până la stabilirea celor două mecanisme - compensatoriu și preventiv. Altfel spus, Curtea a recunoscut că la moment nu are un motiv de considera că mecanismele existente la nivel național și toate măsurile întreprinse de Guvernul italian în vederea reducerii populației penitenciare, luate în ansamblu, nu permit să fie considerat că Italia respectă drepturile deținuților în ceea ce ține de condițiile materiale de detenție și le oferă un remediu compatibil cu art. 13 CEDO.

Situația din Republica Moldova

CtEDO a analizat pe rând toate mecanismele compensatorii și preventive pentru persoanele deținute în condiții inumane instituite de legislație și invocate de Republica Moldova pentru a dovedi că acestea există și sunt compatibile cu CEDO. Cu toate acestea, Curtea a statuat că ele nu întrunesc toate condițiile cumulative pentru a fi considerate eficiente.

Guvernul Republicii Moldova a invocat posibilitatea deținuților de a se plânge în temeiul art. 313 Cod de Procedură Penală. Curtea a statuat că această prevedere este vădit ineficientă, deoarece aceasta se referă la plângerea contra acțiunilor și actelor ilegale ale organului de urmărire penală și ale organului care exercită activitate specială de investigație⁴⁸.

În ceea ce ține de procedura civilă, adică invocarea art. 1405 Cod Civil în baza art. 53 din Constituție, Curtea a notat că „nu stabilește existența unei competențe a instanțelor judecătorești naționale de a dispune în mod efectiv eliberarea imediată a unui deținut atunci când condițiile sale de detenție încalcă cerințele articolului 3”⁴⁹.

În cauza *Șișanov c. Moldovei*, Curtea a mai analizat încă trei mecanisme, prevăzute de legislația Republicii Moldova. Art. 385 alin. (4), permite reducerea pedepsei în cazul încălcărilor admise în timpul procesului penal. În privința acestui articol, Curtea a notat următoarele două carențe: nu este aplicabil persoanelor care au fost deja condamnate. A doua problemă ține de faptul că „nicio metodă concretă de calcul a reducerii pedepsei nu este prevăzută de legislație și că instanțele de judecată nu sunt obligate să reducă pedeapsa proporțional cu numărul de zile de detenție contrare articolului 3 al Convenției”⁵⁰.

⁴⁸ Malai c. Republicii Moldova, para. 45.

⁴⁹ Holomiov c. Republicii Moldova, para. 101-106.

⁵⁰ Șișanov c. Republicii Moldova, paragraful 135.

Art. 473 din Codul de Procedură Penală reglementează modul în care sunt adresate plângerile împotriva actelor organului sau instituției care pune în executare hotărârea judecătorească de condamnare. Curtea a reținut că, judecătorul care a examinat plângerea în baza mecanismului prevăzut la art. 473, nu pare să fi ținut cont de efectul cumulativ al condițiilor de detenție, nu a analizat situația prin prisma principiului prin care tratamentele inumane și degradante sunt interzise și nu a dispus niște măsuri concrete pentru remedierea condițiilor de detenție⁵¹.

În privința Hotărârii Explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție din 24 decembrie 2012⁵², Curtea a remarcat că deși este un pas bun în vederea instituirii unui mecanism eficient la nivel național și reflectă mai multe principii din jurisprudența CtEDO, aceasta, la punctul 22 stabilește necesitatea probării de către deținut a prejudiciului moral, cu toate că există o prezumție puternică în privința pricinuirii acestui prejudiciu.

„Curtea constată cu satisfacție că hotărârea explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție din 24 decembrie 2012 [...] ia în considerare cele mai multe dintre principiile dezvoltate de Curte în jurisprudența sa cu privire la căile compensatorii. Cu toate acestea, se observă că, [...] Curtea Supremă de Justiție impune reclamantului sarcina probei prejudiciului moral. La acest aspect, ea subliniază faptul că constatarea incompatibilității condițiilor de detenție cu cerințele articolului 3 al Convenției stabilește, de la sine, o puternică prezumție că deținutul în cauză a suferit un prejudiciu moral (Ananiev și alții, menționată supra § 229)”.

Ținând cont de carențele menționate în toate mecanismele existente la moment, de necesitatea diminuării cheltuielilor pentru despăgubirile deținuturilor pentru aflare în condiții inumane, este necesară instituirea unui mecanism eficient la nivel național ce ar garanta respectarea drepturilor deținuturilor, respectarea legislației naționale, dar și a obligațiilor și standardelor CEDO și internaționale.

Astfel, propunem introducerea în Codul de Procedură Penală a unui mecanism preventiv și unui mecanism compensatoriu pentru toți deținuții. Mecanismul preventiv va putea fi accesat de către persoanele în detenție preventivă și de către condamnați, printr-o plângere către judecătorul de instrucție, în baza art. 473² alin. (1). În urma examinării plângerii, dacă sunt reținute condițiile contrare art. 3 din Convenție, judecătorul de instrucție va dispune măsuri prin care acestea să fie înlăturate, stabilind un termen, iar despre executarea hotărârii Departamentul Instituțiilor Penitenciare urmează să informeze instanța.

Totodată, pentru perioada de timp în care au fost deținute în condiții inumane, persoanele vor avea dreptul să se adreseze judecătorului de instrucție pentru a fi despăgubite. În baza art. 473⁴ alin. (6), instanța va dispune despăgubirea pecuniară a preveniților. Însă, în cazul în care persoana nu se adresează pentru a fi despăgubită, instanța care judecă cauza, la soluționarea chestiunilor la adoptarea sentinței instanța va putea să îi diminueze pedeapsa în baza art. 385 alin. (5).

În cazul persoanelor condamnate, acestea vor putea fi despăgubite în baza art. 473⁴ alin. (4), prin reducerea pedepsei. Însă, în cazul în care, fracțiunea de pedeapsă rămasă spre executare este mai mică decât numărul de zile calculate spre compensare, instanța va dispune compensare pecuniară pentru zilele ce nu pot compensate prin reducerea pedepsei. Spre exemplu, în cazul deținerii 320 zile în condiții inumane, dintr-un termen de pedeapsă de 365 zile, instanța stabilește că deținutului trebuie să-i fie acordate câte 2 zile pentru fiecare 10 zile de detenție în condiții inumane, judecătorul va trebui să-i acorde în total 64 zile reducere. Însă, deoarece persoana mai are de ispășit doar 44 zile, aceasta îi va reduce pedeapsa cu 44 zile, iar pentru perioada de 20 de zile îi va calcula câte 2 u.c. pentru fiecare zi de detenție.

La fel, în cazul în care durata totală a deținerii în condiții inumane, nu depășește 10 zile,

⁵¹ Ibid.

⁵² Hotărârea explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție din 24 decembrie 2012 cu privire la examinarea litigiilor privind repararea prejudiciilor morale și materiale cauzate persoanelor deținute ca urmare a încălcării articolelor 3, 5 și 8 din Convenție http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=42

persoanele vor fi compensate pecuniar.

Toate persoanele care au fost deținute în condiții inumane, dar s-au eliberat, se vor adresa instanțelor de judecată în procedura civilă, conform dispozițiilor din Codul Civil, pentru compensarea prejudiciului.

Art. 385

Alineatul (4)

Articolul 385 alin. (4) a fost introdus pentru a permite instanței de judecată să diminueze pedeapsa cu închisoarea, stabilită pentru infractor, în cazul în care aceasta ajunge la concluzia că pe parcursul procesului penal, persoanei i-au fost încălcate drepturile sale.

Curtea Supremă de Justiție a subliniat că acest mecanism poate fi utilizat și pentru diminuarea pedepselor cu închisoarea în condiții proaste⁵³. Însă, este de menționat că nu orice încălcare a procedurii sau a condițiilor de detenție constituie o încălcare a drepturilor omului. CtEDO în jurisprudența sa, în privința art. 6 a subliniat că deficiențele apărute la un anumit moment în cadrul urmăririi penale trebuie să nu fi fost reparate în cadrul altor proceduri interne, (*Fejde c. Suediei*, 29.10.1991), pentru a constitui o încălcare a art. 6. Totodată, pentru constatarea încălcării art. 3, aceasta trebuie să atingă un anumit nivel de gravitate „pentru a fi inclusă în sfera de aplicare a art. 3, relele tratamente trebuie să atingă un minimum de gravitate”. Curtea a recunoscut că nu este ușor de stabilit nivelul de gravitate necesar pentru a constata relele tratamente. Însă, în cazul *Irlandei c. Marii Britanii*, CtEDO a stabilit următoarele criterii: „minimum relativ, depinde de ansamblul circumstanțelor cauzei, precum durata tratamentului și efectele psihice sau psihologice asupra victimei și, în anumite cazuri, sexul, vârsta, starea de sănătate a acesteia”, la aceste criterii în *Soering c. Marii Britanii*, Curtea a mai adăugat că gravitatea depinde de: “toate circumstanțele cazului, așa ca natura și contextul tratamentului sau pedepsei, modul și metoda executării”.

În vederea celor susmenționate, pentru a asigura o practică judiciară uniformă, se propune înlocuirea sintagmei „încălări ale drepturilor” cu sintagma „încălări grave ale drepturilor”.

Dat fiind că art. 384 alin. (4) CPP prevede posibilitatea în cadrul judecării cauzei în fond a reducerii pedepsei ca recompensă pentru încălcarea drepturilor inculpaților, dar această reducere este condiționată de stabilirea din vina cui au fost comise aceste încălcări, în proiect se propune excluderea acestei condiții, deoarece vinovăția pentru încălcarea drepturilor fundamentale poate fi constatată în alt proces, inițiat împotriva altor persoane, nu a inculpatului.

Articolul 385 alin. (5) și alin. (6)

Moldova a fost condamnată în nenumărate rânduri pentru condiții de detenție inumane, centrele de detenție fiind în vizorul CPT, care a stabilit și în cadrul ultimei vizite din 2015, că Penitenciarul nr. 13 nu oferă condiții de detenție compatibile cu standardele internaționale și drepturile omului.

În cazul arestării preventive, preveniții sunt deținuți în condiții de tip închis, indiferent de infracțiunea pentru care sunt bănuți sau învinuiți. Totodată, dreptul la vizite cu rudele le poate fi limitat.

Astfel, ținând cont de condițiile de detenție și de experiența altor state (în Norvegia o zi de detenție preventivă cu limitarea dreptului de a-și vedea rudele, este compensată cu două zile de reducere din pedeapsa cu închisoarea; la fel se compensează pentru deținerea în sectoarele de poliție), se sugerează stabilirea unui criteriu clar de compensare a preveniților deținuți în condiții de detenție precare ce contravin art. 3 din CEDO. Iar, în cazul celor arestați mai mult de trei luni în condiții inumane, cărora le-a fost stabilită o pedeapsă ne-privativă de libertate, instanța îl va libera de executarea acesteia.

Art. 470

⁵³ Op. cit. Hotărârea explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție din 24 decembrie 2012, pct. 18.

Mecanismul de reparare a prejudiciului pentru condiții precare de detenție este prevăzut în proiect în art. 373² -373⁴ CPP, fiind de competența judecătorului de instrucție, care examinează și chestiunile privind punerea în executare a hotărârilor judecătorești. Mecanismul conține condiții pentru conținutul plângerii și care probe pot confirma încălcările invocate, termenul de la care poate fi depusă plângerea pentru reducerea pedepsei, cui îi aparține sarcina probei și cum vor fi evaluate condițiile de detenție contestate. Introducerea modificărilor în art. 470 Cod de procedură penală se face pentru a elimina orice dubii privind procedura și instanța competentă care va soluționa aceste cereri

Plângerea se va examina la locul de detenție, cu participarea obligatorie a persoanei deținute, a reprezentantului administrației penitenciare. Hotărârea instanței va putea fi contestată la instanța ierarhic superioară în termen de 10 zile cu recurs. Dacă părțile vor declara la pronunțare că nu vor depune recurs, hotărârea se va trimite în 3 zile spre executare.

Art. 471

La moment, art. 471 CPP, prevede că chestiunile legate de executarea pedepsei, prevăzute la art. 469 alin. (1), se soluționează doar în incinta sediului instanței de judecată. La art. 32 CPP, este prevăzut că instanța de judecată poate, prin încheiere motivată, să dispună desfășurarea judecății într-un alt loc.

În 2015, Consiliul Europei a contractat doi experți ce au sugerat câteva modificări la legislație, ce ar permite diminuarea populației penitenciare și crearea unui remediu efectiv la nivel național pentru încălcările art. 3 CEDO. În nota redactată de către experți „Elemente de Reflecție privind Calea de Atac Preventivă și Compensatorie” este menționat că după modelul altor state, ar părea util ca Moldova să aibă un judecător specializat în materie de detenție, care ar „fi responsabil pentru toate aspectele legate de detenție, fără nicio excepție, și, prin urmare, ar dispune de competență în materie de căi de atac preventive și compensatorii. [...] cu competență deplină [...] respectivul judecător ar avea putere de decizie cu privire la toate aspectele legate de detenție și, dacă este posibil, cu privire la eventualele despăgubiri care urmează să fie acordate în cadrul căii de atac preventive și compensatorii”.

Experții mai menționau că delegarea unei competențe teritoriale exclusive și vizitarea locurilor de detenție în mod regulat, ar permite judecătorului o cunoaștere comprehensivă a condițiilor de detenție, dar și a soluțiilor ce trebuie adoptate pentru a înceta încălcările. La fel, experții notau că procedura trebuie să fie una rapidă și mai puțin formală. Iar cunoașterea bună a condițiilor de detenție va permite într-o anumită măsură răsturnarea sarcinii probei.

Astfel, deplasarea judecătorilor în instanțe poate fi făcută nu doar pentru constatarea încălcării condițiilor de detenție, dar și pentru: luarea deciziei asupra liberării înainte de termen, înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, liberarea de la executarea pedepsei penale persoanelor grav bolnave, înlocuirea pedepsei sau trimiterea pentru executare a pedepsei neexecutate, precum și excluderii din hotărârea de condamnare a unor capete de acuzare dacă persoana condamnată a fost extrădată, liberarea de pedeapsă în temeiul actului amnistiei sau stingerea executării pedepsei (art. 295 din Codul de executare), alte chestiuni prevăzute de lege care apar în procesul executării pedepselor de către condamnați, toate fiind prevăzute la art. 469 alin. (1), punctele: 1), 2), 3), 4) 6), 15-18 din Codul de Procedură Penală, nr. 122 din 14.03.2003.

Totodată, nu sunt de neglijat nici costurile financiare ale escortării deținuților în instanțele de judecată. În „Propunerea de politici publice: Dezvoltarea sistemului de deținere în arest preventiv și de escortare a persoanelor private de libertate” a Departamentului Instituțiilor Penitenciare este notat că cheltuielile pentru escortare „sunt mai mari cu 50% din cheltuielile alocate pentru alimentarea acestora”. Desigur, această sumă cuprinde toate cheltuielile de escortare, dar o parte importantă poate fi economisită prin soluționarea mai multor aspecte legate de executarea pedepsei cu detenția în penitenciar de către instanță.

În baza celor susmenționate se propune ca, de regulă, instanța de judecată să se deplaseze în

penitenciar în cazul: schimbării categoriei penitenciarului, evaluării chestiunilor legate de condițiile de detenție ale condamnaților, precum și ori de câte ori instanța consideră necesară participarea condamnatului la proces.

Art. 471 alin. (7)

Modificarea acestui articol este necesară drept urmare a modificărilor făcute la Legea cu privire la procuratură și excluderea unor competențe în privința monitorizării locurilor de detenție. Astfel, se propune acordarea posibilității participării instituției penitenciare în ședințele de judecată ce țin de detenția persoanei condamnate.

Art. 473

Pentru a spori claritatea normelor juridice și ținând cont de particularitățile plângerilor în privința executării pedepselor în locurile de detenție, se propune delimitarea procedurii de judecare a plângerilor împotriva executării pedepselor ne-privative de libertate de cele privative. Articolul 473 este limitat în aplicare doar pentru plângerile împotriva organului sau instituției ce pune în executare pedepse privative de libertate.

Art. 473²

În sensul art. 473², plângerea împotriva administrației instituției de detenție - instituția de detenție cuprinzând toate instituțiile de detenție din țară, penitenciare, spitale psihiatrice, izolatoare de poliție, etc. - în scopul înlăturării condițiilor materiale invocate, se va adresa judecătorului de instrucție. Subiecții ce pot înainta plângerea sunt - prevenitul sau, după caz, condamnatul personal sau prin intermediul unui avocat la instanța în raza căreia se află instituția de detenție acțiunile sau inacțiunile căreia se contestă.

La această plângere pot fi anexate, inter alia, explicațiile altor condamnați, copiile plângerilor anterioare adresate administrației instituției de detenție sau autorităților de supraveghere și răspunsurile lor. Această listă nu este exhaustivă și are rol de ghidare. Este de notat că sarcina probei trebuie diminuată în aceste cazuri, astfel CtEDO a condamnat de mai multe ori pentru faptul că nu s-a ținut cont de faptul că persoana nu are posibilitatea de a proba condițiile inumane.

Articolul 473⁴

În vederea stabilirii unei încălcări a art. 3 în ceea ce ține de condițiile de detenție, CtEDO a statuat că există câteva criterii ce trebuie luate în calcul pentru a reține:

„relele tratamente trebuie atingă un anumit nivel de gravitate pentru a cădea sub incidența articolului 3. Aprecierea nivelului minim este, în natura lucrurilor, relativă; ea depinde de toate circumstanțele cauzei, precum durata tratamentului, efectele sale psihice și mintale și, în anumite cazuri, sexul, vârsta și starea de sănătate a victimei (a se vedea Kudła v. Poland [GC], nr. 30210/96, § 91, ECHR 2000 XI, și Peers v. Greece, nr. 28524/95, § 67, ECHR 2001 III)”.¹

Totodată, Curtea a stabilit că o încălcare sau un cumul de încălcări minore luate împreună ar putea duce la stabilirea încălcării art. 3 din Convenție.

În cazul Șişanov c. Moldovei, Curtea a reținut că judecătorul de instrucție a admis încălcarea drepturilor deținutului, dar nu a întreprins nicio acțiune pentru a o remedia, ceea ce a dus la constatarea de către CtEDO, că mecanismul existent în legislația națională este unul inefficient.

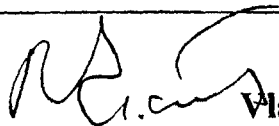
Pentru a compensa condițiile inumane de detenție și pentru a putea ține cont de gravitatea acestora, s-a stabilit un mecanism de compensare de la una la trei zile pentru fiecare 10 zile în care persoanele au fost deținute în condiții inumane.

De asemenea, termenul în care sunt remediate condițiile de detenție trebuie să fie unul limitat, pentru a reduce la minim durata deținerii persoanei în condiții inumane

Pentru compensarea pecuniară, instanța va putea dispune 2 u.c. pentru fiecare zi de detenție.

5. Fundamentele economice ale proiectului
Implementarea proiectului de față presupune cheltuieli financiare suplimentare din bugetul de stat. În dependență de numărul plingerilor depuse de către condamnați.
6. Demersurile întreprinse pentru publicarea proiectului de act normativ. Rezultatele vizibile
În scopul respectării prevederilor Legii nr. 239 din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional, proiectul a fost plasat pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md , compartimentul <i>Transparența decizională</i> , directoriul <i>Proiecte de acte normative</i> remise spre coordonare.

MINISTRU

Vladimir CEBOTARI